КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

[illegible] Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГІалгІайн обкоман, Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхачу Советан [illegible] Министрийн Советан орган.

Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШАРАХЬ ДЕНЗ

№ 18 (4611). ЕРА, 12 февраль, 1970 шу. Мах 2 кап.

Ленина гІулакх дІахо а хьош, советски халкъо Коммунистически парте хьалхлеца кхы а дийххагІа кхотаду шиъ мугІараш, чІоагІду СССР халкъий вошали доттагІали.

«В. И. Ленин ваь бІаь шу дизарга» яхача КПСС ЦК Тезисаш тІера.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА XI-гІа ПЛЕНУМ

Селхан Грозне КПСС обкома политически просвещене ЦІагІа КПСС Нохч-ГІалгІай обкома XI-гІа пленум хилар. «Ярославски городской партийни организаце партийни собраннешкахьара практикаях» бола КПСС ЦК срцам кхочушдеба хьакъехьарча областной партийни организаце декхарех» доклад йир пленума КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара нох. АПРЯТКИНА С. С.

Прениех къамеламаш дир вокъестахо: КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара СИНЕЛЬНИКОВА, КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара ПОЖИДАЕВА, КПСС Советски райкома хьалхарча секретара АБДУЛЛАЕВА, химически комбината партокма секретара КОСМИНА, облсовпрофа председатела СИДЕЛЬНИКОВА, Надтеречни района «Знаменский» совхоза директора ЗАВГАЕВА, «Красный молот» завода парткома секретара ШЕЙКИНА, Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза парткома секретара КАРНАЕВА, [illegible] оператора [illegible] на Турпала [illegible], КПСС обкома партийни [illegible] председатела [illegible]ЩИКОВА.

«Республике бахача нахах коммунистически кхетам балара бахха деламаш из тоебара да дезарехь» доклад йир [illegible] КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара нох. БОКОВА Х. Х.

Цу [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ШЕНКОС, КПСС Урус-Мартана райкома хьалхарча секретара ГАБИСОВА, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара ГАЛКОВА, КПСС Сунженски райкома секретара [illegible]ТИЕВА, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара ГРОМОВА, КПСС Назрани райкома хьалхарча секретара ГОСТЕМИРОВА, республика культура министра ТАТАЕВА.

Республики бахача нахах коммунистически кхетам балара хьакъехьарча партийни организацей декхарех лаьцна къамаьл дир пленуме КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара АПРЯТКИНА С. С.

Дийначу шаьна а дешах лаьца сацам дир пленумо.

Пленумах бола отчет газета тІе ярдагья.

БІАЬСТАННА НАКЪАДОЛХАШ

БІайда малх хьежаш ух е «Пехьвара» деноц. Иштта хоза отта да дІа да йокхйташ бІаьсти дув алат дІаде болабеннаб цкьадолча боазамашна.

Царех а Грозненски района Ленина цІерагІа колхоз. Алат дІаде доладаьча хьалхарча дийнаьь, 9 февралe, цу колхоза тракториста Вислобоков Иван Яковлевича план 24 гектар йолча 27 гектара тІа ала дІабийра. Планал совгІа алат дІадийра цо шелагІча дийнахь а.

— Со гІадлабаь укх шера хьалхарча хьалха алат дІаде доладала сайна тІадилланах, — йоах В. Я. Вислобокова. ХІара дашна 30 гектар лен дІабургда аз.

«ХІанне доакъара лаьрхІа 150 гектара тІа лен дІаберйнаб Ленина цІерагІча колхоза механизатораша. Укх деношка алат дІаде болургба района кхыча боахамий кхаш леладераш а.

Х. ТАЛГАТОВ.

Сурта тІа: И. Я. Вислобокова аргат алат дІаде кийчлуш я.

В. Юнцовича сурт.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

Шайла я, хотта ба аьна цa къахкаш къахьегаш ба кІезз Сунженски района кхаш леладераш, механизатораш, берриге юртбоахама боллхой. НагІ-нагахьа кхаш совдоах юртбоахама вокхе.

В. И. Ленин ваь бІаь шу дизара сейна тІайнца социалистически декхараш толамца кхоачашдара, хургболча хьувкъама тешаваме лард йоллаш ба района къахьегамхой.

Лакха да укх шера района кхаш леладераша тІайнна социалистически декхараш. Иштта, [illegible] чуда [illegible] да 83 эзар тонн алат, 30950 тонн [illegible]. [illegible] тонн [illegible], 13 эзар хоартолаш, кхыйола культураш. Районе 331 эзар гектарах хІарене тІара чуда деза ялат юкъера лаьрхІача 27 центнер да, хІаьта кІа — 27 центнер, хьежкІаш — 40 центнер. Планах пачхаьлкхенна дІадала деза 26,5 эзар тонн алат, 6,3 эзар тонн гидуарташ.

Цу тайпара лакха хьувкъам хеебара дІадахача шера аьхи дена лаьтта оахаш, из хьаьдеш, кийчдеш, гурахь дІайийнача культурашта подкормика еш, бІаьсти дІакергйолча культурашта органически удобренеш еххаш, чудолйташ хий дуллаш, кхыдола балхаш деш боахк района къахьегамхой.

Иштта, гурахь кІа дІадийнача 7797 гектара тІа фосфорни-калийни удобренеш тайсай. Цул совгІа 50 процент алат гранулированни суперфосфат а тоссаш дийра. Гурахь дув алат хІадуваш кердa приемаш а юкъейоалийр кхаш леладераша. Иштта, укх шера эгара хьалха Іалама, лаьтта хьалашка а дІадуча фуна материалийра а хьожаш оттайнр хІара кхай тІа дІадуча фуи норма. Цудухьа тха, боахамий йиш хилар тайп-тайпарча культурай 1000 центнер фу кхеде.

Хий лехкача лаьтта дийнад 4000 гектар гурахь дув алат. ЦудухьоІ алат дІадувашехьа тІехьагІа хий дилла етта хургдолаш харцаш дьахар. Цул совгІа кхашка хий дуллача шерра пайда эц боахамашка догІан хьисапе хий тохача установкаеха насоси стаенаш.

«Укх бІаьстарегІа культураш [illegible] [illegible] дика [illegible] механизатораша. [illegible] эзар гектара тІа дарегІа уж культураш. Дика [illegible] [illegible] хьалхара боахк «Победа», «Красная армия» яхача, XX партсъездан XIX партсъездан цІерагІча колхозашка.

Цхьацайолча колхозашка хьалха латтача боахамий опытах пайда а эцаш, декабри январи бетташка азотни удобренешца подкормика йир гурахь дІадийнача кІата. Из болх дика чакхбаьккхаб КПСС XX-ча партсъезда цІерагІча колхозе. Доккха новкъостал ду минеральни удобренешца подкормика еча юртбоахама вокхе. Лоацачча хана хІара гектара тІа 1,5—1,6 центнер а тоссаш 3400 гектар долча гурахь йийначча культурашта селитра тоссар самолеташа.

ХІанз тха районе кхаш леладераш бІаьсти культураш юергйолча кхаышта подкормика е кийчо еш ба, Азотни удобренешца эргъа подкормика 21 эзар гектара тІа дІайийнача культурашта.

Юбилейни шера чушаргболча хьувкъама лаьрхІа кхашка 90 эзар тонн кхо дІадахьа дезаш ба района механизатораш. ХІаьта цар социалистически декхар тІайнцад кхашка 130 эзар тонн кхо дилла. Белгалдаьккха деза хІанзале кхашка 114 эзар тонн кхо дІадихьалга. Уж балхаш кхоачашдара района дерригача боахамашка лаьрхІа вІашагІъелла отрядаш я. Царга я тайп-тайпара техника: тракторш, автопогрузчикаш, бульдозераш, лафеташ-самосвалаш. Дикаь болх бу цу отрядаша «[illegible]», «Путь к коммунизму» яхачен, XX-ча, XXI-ча партсъезда, Кирова цІерагІча колхозашка. ХІаьта къаьсттa дика болх бу Орджоникидзе цІерагІча колхозе кхашка кхо дІакхаьхьара вІашагІъелла отрядо. Цу отряда бохкхолаша цхьаш беш бола болх лоархІаме болга а хоаш, хьинар кхо ца деш къахьег! Масала автопогрузчика тІа бола беча А. Хашиева, лафеташка кхай тІа удобрени дІакхухьача А.-Г. Евлоева, З. Гараноева. Дийнахьара норма 180—200 процент кхоачашъю цар. Дика вІашт Іехдаьхад цу боахаме кхыдола юртбоахама балхаш а.

Иштта, колхозхой Ерригсоюзни кхоаьлагІча съезда делегата Валиев Бахьаудина кулгалдеча цу боахама механизированни кхаш леладеча бригада коллективо социалистически декхар тІайнцад, укх шера лоамал хьалашка 100 гектара тІа дІайийначча хьежкІай хІара гектара тІара 40 центнер алати 50 гектара тІа доакъара лаьрхІа йийнача хьежкІай хІара гектара тІара 180 центнер силосни массаш чуй. ТІаьрца, декхараш толамца кхоачашдара хургболча хьувкъама тешаме лард йоллаш боахк цу бригада къахьегамхой. Иштта дІакергйолча культурашна эиба ахa дезаш хиина дерриге лаьтта а аьха, хІанз цу кхашка диккал лакха йоала органически удобрени дІалла чакхбоалаш ба уж. ХІаьта [illegible] техах дІаде мара [illegible] латт «Одесская-16», «[illegible]» яхара маркех дола лакхоаллагІйа класса [illegible] йола хьажкІа [illegible]. Товаь болх бе хийла а бригада [illegible] техника. [illegible] «Іалаше а «[illegible]» Іаламо тІадаргйоацача метте, дІаоттаьлатт гранулированни суперфосфатни удобрени. Цул совгІа, Орджоникидзе цІерагІча колхоза [illegible] агрономa Х. Костоева [illegible], хаьца хьаждІаш ялатан [illegible] кхеера технологически карта а оттадаьд бригаде.

Вокха теркам тІабахийтаб района механизаторийн кхаш леладерийн керда кадраш кхерара. ХІанзалца [illegible] [illegible] [illegible] курсашка Іомаьаь араххийцаб 624 саг. саг.

Уж кхебеш, цар квалификаци лакхъеш доккха новкъостал дийд курсашка хьийхача юртбоахама управлене, агрохимслужба, контрольно-фуна лабораторе специалисташа. Иштта Т. А. Бачмановис, Е. А. Кузнецовас, А. Д. Михайлова, В. Г. Илюхина, кхычар.

Курсашка Іомадаьчох доккха новкъостал хургда юртбоахама къахьегамхоштa алата, бьцилдерий, коартоле, кхыйолча культурай лакха хьувкъам кхебара, новкъта хьалхашка, лаьтта декхараш толамце кхоачашдара.

Лоацца аьлча, Сунженски района юртбоахама къахьегамхой кийп ба В. И. Ленин ваь бІаь шу дузача денна сийленна накъабахе.

П. ШУМИЛОВ,

Сунженски района юртбоахама производственни управлене карттера агроном.

РЕЙД

ФЕРМА ПЛАН КХОАЧАШ ХІАНА ЯЦ

«Назрановский» совхоза Наьсар-Кертерча отделене фермера бараш а «доакъар тоьаш», яхаш тхоашка гадаргба яхаш дар тхо. Бакъда, тхона хийттача тайпара дацар гІулакх. Кхача боахамашке доккха а да из укхаза. Пол кІезига яле а силос, ча шортта да.

Дукха ха йоаццаш цхьйна дІаенна 300 центнер хиллал йола коартолаш а дІаэцанзар ферма бригадира: уж юлаш а кийчъеш а хьуза йиш яц тха, аьлар, е тІаккхьча хІана а дац. Сунженски районерча «ЦІе байракх» колхозо дІайихьар уж цу ферма наІар тІа йоаллача складера.

Лоацца аьлча, доакъар да. «Наьха наІар тІа» баха безаш бац Наьсар-Кертера доахан леладераш. Дийнахьа буси хІара Іаттa 30 килограмм силос, 3 килограммал совгІа мукха чаІ, 20 килограмм барда, 2 килограмм концентраташ лу укхаза. Дукха дац района фермашка из хьал долаш доахан. Цудухьа дерригa доахан товденнa да.

Цхьабакъда доахана продуктивность лоха я ферма, пачхаьлкхенга шура йоахкара план кхоачашьяц. Январь бетта планах 30,5 тонн шура дІаяла езаш яр ферма пачхаьлкхенна. ДІаеннар 28,5 тоннал кІеззига совгІа мара яц. Укх февраль беттара задани я 33,5 тонн. Из кхоачашъяра юкъера лаьрхІача дІара денна (28 да мара мичад укх бетта) дІатела езa хІама ца эшаш 12 центнер шура. Бакъда укхаза дийнахьи буси бетташ болча 210 Іаттагара ерригa хьайоаккхар а хилац 11 центнер совгІа мара. [illegible], кхача гІулакхашта юзе йита а ма сэий из кІезиг-дукха. Цул совгІа хьоенал лохи я, яхаш [illegible] вуцба а [illegible] килограммаш.

Лоацца аьлча торбаш я ферме, кхоачам ба, хІаьта а заданеш кхоачашьяц. ТІехьа хІана яс из ферма? Цу гІулакха бахьанаш ераш да.

Хьалхара дар. Календарь бе я делла, малагІча деношка дукхагІа шура йоаккх хьежача тхона сучадаьлар укх тайпара сурт. ДукхагІча даькъе оршот ден тІаккхета йоалу из. ПІаьраска дийнахьа «ежe» кхоач, хІаьта шоаттa-дийнахьи кІиредийнахьи цІиьяхо йож. Хаттар отт, хІана нийсалу из иштта? Цу деношка дукха гІулакхаш хул доаркай, цІендоацой. Укхаза болх бераш цхьай дезал а болаш бола истий ба, къона кхалсаг, йоІ наггахьа мара яц. Уж цІагІа Іийча цхьаннe детта на дезий цар группашцара доахан. Бакъда деттар цхьй тайпара хул.

Геттара сихъенна, цхьакхена кІал Іохайна а ялалехьа шолагІча кІал а йодаш, доахан детташ йоал цхьа доарка.

— Иштта сиха хІанай хьо, му Іатто кхы а шура дургйий хьона?

— Йиш йий са аккарца га, [illegible] доахан да детта деца.

Ераш хьанад?

— Албогачиева Дугарxана. Хьеенаьц из.

ДІахо долх тхо. Цхьа миссел йола ведар хьал а лаьца, йкІиг ягІа боккхача Іатта тІараш уязадеш. ДоагІІача тайпара уж Іоавдe низ бац кулгий.

— Хьо доарка я?

— Яц, — йоах Чахкиева Любас (4-ча классе деша ягІа из). Наьна хьалхара еной со. Из цхьа гІулакх а нийсдена цІагІа йисай.

Шоашта хьалхара доахан детта бераш ухийталга шерра даьржад ферме доахан леладераштa юкъе. ДоагІІача тайпара Іунал ле, уж детта, царца йоаллаш йоле шура хьалхха низ бац берий. Тхо дукхала дац, йийнгаш фермашка ехара. Ахнйта цхьаш дешара мукъа болча хана, Іомабалийта, езаклийта шоай даьй-ноаной професси. Бакъда, цхьаш цІагІа а багІаш бераш балха ахийтар вІашт Іехьа дац.

Из да йоаккхаш йола шура ший боарацге дІв ца кхачара юкъе бахьен. Кхыдараш базейка дІачувоаллаше а гу. Бегона уйнах доахний кІоагаш доахи, чІоагІа хала да кхо дІадаккха, лостам бе. ТІоадал латт кхий чу бежана бос ца къоасталуш, кхо да хьайбай оагІонаш тІа. Вази чура дІаяра яккха моттиг а йоацаш чуІов тІоадал, тІаккха доаркаша ведаршца дІаарахьуха из.

Шортта уйла е хІамаш да укхазарча заведующела Долохоев Іасолта, зоотехника Муталиев Іайнхана, веттехника Евлоев Хьаждбикира. Царна дІадоахалургдоаца кхочамбоацараш дац оаха дийцараш.

Цецаьлар тхо «Экажевский» совхоза Экажкъонгий — Юртарча ферме дахача. Ваба бизье йоалла, урс санца яра, бел етташ силоси кІоагe чу воаллар заведующи Муталиев Махьмад.

— Грипп я доладш корта лазаш а воал, со укх чу, — аьлар Махьмада, хьайбаш мецa дисар кхераш.

— Ай, ер болх бе декхарийла бараш мичаб?

— Ийс саг эшача вийь мара вац...

Силос дІаувзаш болча тракториста декар я даь цар шоаш из хьатІв а йоттаргйолаш, Іо а йоссаергйолаш гІулакх вІаштІехь а даьккха воаллеш диннавар Махьмад.

ХІана тоьац ферме болхлой? Укхаза детта доахан дац, шинараш мара. 450 да уж. Дукха ха йоацаш Сунжерча колхозера цІеча фух доле 120 бежан доладьд. ЧІоагІа дика леладе доагІа уж кегий доахан. Бакъда укхаза из де вІаштІехьдалац.

ХьалхагІа детта доахан чудеттаза беза чу дІачулоал цхьа бІаь совгІа шинара. ТІехь тхов а боацаш лаккхера я, корех а мух чухьекх цу чу. Хьайбаша тийнна кхо я, цар хьийна хотта а ба цу чу, доахан ца могаш хул. ХІанзле 50 шинар изоляторе дІачудигаа. Цу база чу болх беш шиь скотник ва, Фу де деза цар? Цу мел долча хьайбашта шозза-кхоззе доакъар дилле, хий моладе. Уж ера а даьха 1900 квадратни метр хулача кхий шура хотта, кхо белашца хьекхаш ара дакха Іалаьмате хала да. Ер шоллагІа шу да совхозерча бехктоккамерча наха цу фермерча СШ—20 яхача зІамигача трактора хьалхоашца доалла урс дІаьаргда яхар дувца. Цунца хьекха дІаередоаккхаргдар из кхо (дох кхо ела (иш иле) вІаьла сага лало а йоацаш. ХІаьта а гІулакх кхоачалде тохелуш сег вац. КулгаІца из хала болх наха булац — дІаух хувцалу.

Цхьацкха бахьан а да чІоагІа уйла Іаьхийта езаш. Планах дийнахьи буси 350 грамм дулх тІаккхетийта деза хІара бежана. ДІадур чан силоси мара хІама дац, из а цхьй хаинахь а боаггІача боарамах а лац — «кходу». Иштта кхоибача шинараш Іо тІа мел дулх кхетаргда хоаш ма хий — 200 граммега а дІахкачац из. Цунга хьежжа хул скотникий алапи а.

— Ер шинараш намогаш ца хулийташ, кхы гІел ца долийташ Іаьнгара доахаргдола расценкаш эшаш яр, — йоах Махьмада, — хІана багІаш тхо долча экономисташ, бухгалтерера болхлой? Хронометраж йита, хьажийта тха хьаьштапка, кІеззига ер гІулакх эргадаккхийта.

Совхоза плановикашта, экономисташта из оаз хозаргъа аьнна хет тхона, уж кхоачамбоацараш дІадахара хІанзалца а даь, доладаь хІама деце а. Массане а хала а хеташ дуьц фермашкерча кхоачамбоацарех, уж мишта хьахул а хов, бакъда «гургал» олла безача дІатІаккхьача из де саг хоравагІац. Иштта хуле товлургбац хьайбай боахам.

«Сердало» газета рейдови бригада:

А. ТЕРКАКИЕВ, района хьалкъа тІахьежана комитета председатель Г. ОРЦХАНОВ, района газета болхло, М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

Мастерскера араювл машинаш

ТІа-тІа шерагІа ярхаш латт сейлахьча ленински юбилей совгІаташ дахара йолайь юрташкарча къахьегамхой ях.

Балхаш сихденнад колхозийн совхозийн механизаторий. Кхашка деча балхашта цар техника кийчъярга хьежжа хургба хьувкъам. Хьюкхаи тел графикагІа оттаьча хадал хьалан мастерскашкера машинаш арайоахаш долча дукхача гудермесска боахамашка. Масала, планагІа 115 тоьв кхаш йола тракторш районе 117 тоаьй.

«Скотооткорм» треста боахамаша планал совгІа 34 трактор кийчъяь. Гуйран-Іан зайамалхь тракторш тоалре план халал хьалха кхоачашьярех рапорт дениад ножайюртовкашек веденцанек.

Тракторашта гуйран-Іан замалахь ремонт яра план еруьа процент кхоачашъьяй республика районашна:

Ведана	260
Ножай-Юрта	217
«Скотопром» трест	130
Гудермеса	102
Урус-Мартана	94
Сунженски	87
Наурски	78
Советски	75
«Грозненски» совхозаша	70
МалгІабека	70
Шелковской	64
Грозненски	69
Ачхой-Мартана	62
Назрана	52
Шаьла	37

Шоана ма гаьра, дукхача боахамашка мело ю тракторашта ремонт яра. Шаьла механизатораша харцахьа хургдацар шоай дараш сейна долча балха хьалайка хІанз мастерскашка кхаал совгІа трактораш тоеш болче шоай лоалахошкера, гудермесцашкара хьаІомадене.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сейна тІайнцача социалистически декхараш тІа дІалздаьд «Лаьтташ оахен культураш дІаювь машинаш 1-гІа март хьатІакхачалехьа а илаташ чуэца техника 1-гІа май хьатІакхачалехьа а тоаяь йиккха».

СунженцІашкара хьаІомаде а зІамаш ха. Март хьатІакхача хІанз а кІезига ха йисаьц, хІаьта 216 нух тоаде дезаш кийчача метте хІанзле а тоадаь дІаоттадаьраш 230 да. ПланагІа лаьрхІа кийначуй 43 дукхагІа кийчъяьй сеялка, культиваторш — 17 дукхагІа. БІаьстанна иштта кийчлу боккъоца бола лаьттай дай.

Хиазл хьалха нохараш, сеялкаш, культиваторш тоаяь баьнаб гудермесцаш, наурцаш, «Скотопром» совхозаш, ножайюртовски механизаторш.

Цхьабакъда, халахета а тІехьайоса районаш я йолаш к. Ачхой-Мартана совхозашка тоае езача 80 сеялках кийча яраш 40 мара яц. ХІаьта нохараш — кхаьел кІезигагІа да. ДагадоаххарагІа белгалдоаккхаргда вай, ачхоймартановцашна ккъ лелеш болча урусмартановцашна, хьожжаш дукха а дукхагІа лакхаль хилар.

Шаьлахой тракторашта ремонт ярa тІехьабиса аІа — геттара мела лел цар гІулакхаш лаьтташ оахен культураш хІанак машинаш кийчьяра а.

БІаьсти гаргахоачаш латт. Колхозийн совхозийн механизаторий декхар — техника сихагІа кийчъяь яккхар, из тешаме хилийтара къаьстта чІоагІагІа уйла тІа а йохийташ.

Мехка гІолла

ЯЛАТАШ ДІАДЕ КИЙЧЛУШ Я АЛТАЙ

Укх шера ялатеш дІадаргдолча лаьттай структура белгалаьяй Алтая ялаташ ниедерешa. Укх бІаьсти толашегІа долчe лаьттай 5 миллиони 735 эзари гектара тІа бІаьстан юьяе ялаташ дІаде дезаш а Алтае колхозашн совхозашн.

Тешаме лакха хьувкъам кхебара кроа шерача [illegible] хьуйаш йолчен районашкара лаьтташ леладераш масса еегІарьнара бІаьстане юйча еш ба.

Крoа ерригача ялаташ дІаде колхозашкен совхозашкен [illegible] лерда тІа вІаштІехьъьяла [illegible] оборотаи хьыйоалевый.

(ТАСС корр.).

Барнаул.

• • •

ПАВЛОДАРСКИ ТРАКТОРНИ

Павлодарски тракторни заводе керттера корпус эксплуатаци дІаенна аппарца. Цуйна тІехьа хьалъаь хьекхар болата машинашта душка а дукхагІа оттаделаш кьео йиш хулийтаргйолаш йола эггара хьалаара машинаш цех.

ТАСС-а корреспондента декар дийра къорлаю заводе эггара хьалха дахача гІимек, укх гергарча хаваре цуи перспективах дуьц директоро В. С. Кузьминаш:

— Предприяте хІанзле а бола юкъейоаналъ бІаь эзар совгІа квадратни метр производственни майда, кхьяь цхьайтта цех, вІашагІа а ена бола шераъяркйтой технологически, подъемно-транспортни, кхыйолен машинаш.

Предприяте тІа-тІа дукхагІа арадец продукци. ХІанзле а арайцай зІераше ахтиъе итт гевре мне болда йола массах [illegible] машинa.

Павлодар.

• • •

ДАЛЬНЕВОСТОЧНИКАНА — ДОТТАГІАЙ ДОЛЧА МЕХКАШТА

ХАБАРОВСК. (ТАСС корр.). [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] дизелий [illegible] [illegible]. Амурски машиностроенаш [illegible] Румыни, Социалистически Республика [illegible] укх шера эггара [illegible] [illegible].

«Дальдизель» — доттагІай долча мехкашка шоай продукци хийцабаьтаьц болча Хабаровски крайчі дукхача предприятеex цаь. Гусеничне [illegible] а йолаш шоана лелача комбайнаш беш дика бу Кубаи Болгарен кхашка, станоиш-автоматаш дика могаш чехословацкий вельскин заводашна. Амура бердаш тІера Монгола уцІпн тІа итта кІезда хІама, болт, кабельни продукци.

«КОСМОС-323»—СИГАЛА

10 февралe Советски Союзе сигаьлъхийтай «Космос-323» аха оргІашна Лаьттан искусственни спутник. Спутника тІа оттавай дІахьа а космически прeнна тохкаш де лаьрхІа йола йолан апаратура.

(ТАСС).

700 гергга километр бІаьха болата нигкъ буллаш латт ЮкъертаІ Приобьега — мехка йоккхагІа йолча мехкдаьтта доахача кердача районега — кхаччалца.

СУРТА ТІА: тайгера трасса. Чопаш Іодохкаш латт.

И. Сапожкова сурт.

ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПАРТЕ УСТАВО ДIАДЕХАРАШ КХОАЧАШДЕ

КПСС Устава дIадехараш кхоачашдара дахьъерa коммунистий бехктокхан лакхбеш дукха болх бу Грозненски районa «Горячеисточненский» совхоза партийни комитето а цехови парторганизацеша а. Совхоза парткомо цехови парторганизацей собранешна дукха дуьц совхоза беррига коммунисташта, парте Уставо дIадехараш кхоачашдарах дола дешаш. Иштта цу тайпара собрани хилар совхоза № 2 йолча отделене партийни организацe. Цига дийцар совхоза хьаккий-товарни ферме бригадира нов. Быковеца КПСС Уставо дIадехараш кхоачашдарах дола дош. Собране гучадаьлар СТФ бригадира коммуниста Быковеца бригадана кулгалдара болх лаьгIбалийтар, хьайбаш кхабара тIахьожам из лоцтIабар, ший балха декхараш ю кхоачаш ца дар бахьан долаш хьакхарч бол я гIелъала а йолалар. Цул совгIа коммуниста кхоачашдацар парторганизацe шийна тIадилла декхар, политически дешара боарам лакхбара гIулакх тесса дитадар. Цехови парторганизацe коммунисташа шоай собране цIенхаштта дийцар из дош КПСС Уставо дIадехараш кхоачаш ца дарах нов. Быковеца строгий выговор к еш.

Совхоза партийни организацешка дийцад 1970 шера хьийкъа алаташ хьалкхедара де дезараш. Ала доагIаш да иштта, уж дувцарах балха тIа гIойле яла йолалар. Совхоза кхаикъ 450 тонн минеральни удобренеш ехкай. Иштта дукха удобренеш ихьанна а шера тайсинц совхозе. Из болх беча хьалха латт коммунисташ. Масала, коммуниста Алханов Цирхзне балха шийша норма кхоачашъеш къахьийгар.

«Горячеисточенский» совхозерча коммуниста П. Ф. Пивченко сийна лаьтта хий диллара хьакъехан боккхача маьхха предложени хьеллаьцар партийни организацe а дирекце а. 60 гектар долча совхоза лаьтта укх шера дукхьашха Тийрка чура хий гIоргда.

Совхоза партийни организацe шоаргIа теркам тIабохийт механизаторий балха говзал лакхаяккхара. Калиновски СПТУ-2 балха говзал лакхъе совхоза 15 трактористо деша вахийтар коммуниста Д. М. Глотова инициативагIа. ДIадахача шера декабрь бетта хьалхарчен шоллагIчен классе экзаменаш дIаеннай 28 шофера.

Совхозе хьданза болх беш я агротехнически дешара курсаш. Цар болх дикагIа дIабахийтара даима терко ю партийни организацe.

КПСС Уставо дIадехараш кхоачеш ца деча пхе коммуниста персональни дешаш дийцад совхоза парторганизацe дIадахача шера. Коммуниста сийдолча цIерача тарлургдоацарши лeлaдapa КПСС члена кандидатала дIаваьккхар нов. Цутенко.

«Горячеисточненский» совхоза партийни комитето йоккха терко ю болхлой кадраш балха тIа дIанийсъяра а цар политически кхетам лакхбара а. Берригa коммунисташ балха тIа дIанийсбыб. Совхоза 65 коммунистах политически дешара системе дешаш 24 ва, техникумашка а вузашка а дешаш 18 ва, хIьта юхебисараш сафриндарча школе дешаш ба. Ленински халкъа школашка пролетарната бальча В. И. Ленина произведенеш кIоарга Iомзеш ба совхоза коммунисташ, комсомольцаш.

Совхоза партийни организацe укх тIеххьарча хана йоккха терко ю общественни организацешта кулгалдара, боахам гIулакхаш кхоачашдеча цар роль лакхъяра. Дукха ха йоацаш хиннача партсобране отчет бир халкъа тIахьожама группа председатела коммуниста нов. Кейдина. Коммунисташа белгалдаьхар халкъа группашта а постана а шоай болх кхьа а дикагIа товбара де дезараш.

КПСС Уставо дIадехараш кхоачашдара хьалхара коммунистий бехктокхам лакхбара совхоза парторганизацe ший балха тIа дIахьош да парте Уставо дIадехараш кхоачашдарах коммунисташа отчеташ елга. Укх тIеххьарча бичь бетта совхоза парторганизацешка цу тайпара отчеташ еннай 12 коммуниста.

Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара сийна тIайица социалистически декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахаш дукха болх беш ба совхоза коммунисташ, партийни организаци.

Э. КАВАРДИН,
КПСС Грозненски райкоми инструктор.

ЛЕНИНГРАД. Эрсий музея зашка [illegible] В. И. Ленин ваь 100 шу дизара [illegible] ленинградски художникий [illegible] юбилейни [illegible].

СУРТА ТIА: «Ленина бераш» яхача О. Ласт[illegible] сурта хьажаш.

ТАСС фотохроника.

БОЛХ ТОАБЕРГБА

Дика къахьийгар соахк Грозненски маькх еча комбината коллективо. Шера дадаш 23 декабре кхоачаш д еш планал совгIа ззарый сома маькха продукци арахийцар. Пятилетка йолаеча дена планагIа лийрхIачул совгIа кийч я иь реализаци я иь продукци 600 эзар сома маькха я. Пятилетка хьалхарча ях шера реализаци ара план 5,1 процент мара лакхъяланзар. Продукцеи реализаци ара производствана пайда луш хилар кхето а деш, мах беча организацешна цахадлаш буйзам лоаттабу, хьалхагIа а договораш а уттадеш заказчикашта ший хийнахя дIакхухьийт продукци. Цудухьа соахк реализах яь кийча продукци цул хьалхарча шерачул 6,5 процент дукхагIа хилар. Цу юкъа болх беча ихьан сага лоархIаш къахьегамб оасарле юкъера лаьрхIача 14,3 процент лакхъелар. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарахи из дика маьхала яларахи пачхьалкхена хиина пайда 3597 эзар сом да. ДIадахача шерашна нийсбича 15 процент тIаккхийттаб соахк пачхьалкхена хулаш бола пайда. Производстве экономически эффективность лакхъяра чIоагIа йоакхо яр бахьан долаш йерттерца производственни фондаца луш бола пайда 45 процент лакхбеннаб.

Комбината болхлоша кийчъю продукци — маькх, батонаш, вафлеш, къалрай Грозне мах беча организацешка дIакхачавул тIехьатIа дуккхача бахача наха шю. Дика кийчъяьи чам болаши хилар га хьежил маьхала а йоал. Цудухьа оралецача продукца ассортимент шеръяра, из дикагIа хилийтара дукха тайп - тайпара мероприятеш цаккхьийхай. Иштта пятилетка хьайолаелча доaл 42 тайпара маькхабулочни вафельни керда изделеш аракийцай комбинате, царех 11 тайпара изделеш соахк а хецаш. Ала деза, булочни, вафельни, чIоракий [illegible] коллективаша ихьанха гIадет ца [illegible] [illegible] болх беш [illegible] продукци кийчъяр [illegible] хIана а хиина дIа[illegible] эттад цу механизмашка. Из бахьан да [illegible] стандартни йоаца продукци дIакхьахийтац [illegible] организацешка.

Бахьана хьалхадийна детталаш КПСС ЦК Тезисаша къахьегама [illegible] дукха дика гIулакхаш карегIаяц. Ди тIехьа хиннерагIа къахьегаш цар дукхагIа хулаш боагIа коммунистически къахьегама ударникаш. Каст - каста бахьа балха итогаш ю, цехашка массанахьа къахьегамхой пачхьалкхен планаш кхоачашъяра тIахьехаш йола хоза кийчъяь гойтара пособеш я.

Белгалдаккха деза, цу карагIдийнача хьинхамашта лелла кхоачамбоацараш а хилар. Дукхача болхлоша хIанз а тIехьа ихьаккха бехказал йоаташ прогулаш ю. Цу зехьа йоаш йолча ийсса ах ханах пайда эцаре, планегIа лерхIачул совгIа 280 эзар сома маькха продукци арахеца йиш хургьяр 0,3 процент лаккхлургьяр къахьегама оасарле. Сона хетачох, болхлошара кхетама а уналцIено юкъара а бола боагIача боарене гIа нийсденбар, цар йоакха ца еза да. Алхха производстве[illegible] [illegible] далац гIулакх. [illegible] боаш моттигаш а [illegible] хIана долча [illegible] [illegible] культура [illegible] [illegible].

«Ер йиш боаш кулгалхоша у ло а хеаш гIулакх да комбинатера дукха болхлой [illegible]. Ловшаеча кеза материальни стимулировани е, къахьегама хьат тоаде, болхлоша культурно селоIцага вIаштIехьдаккха деза. № 1 йолча маькх еча завода реконструкци е а, болхлошта-кагирхошта лаьрхIа общежити хьалъе, бийсан сменагIа балха хиинна нах дIа-юха кхувла транспорт хьожае еза. Уж лакхе дийна производственни темпаш дегIаехара ноакъе дола кхоачашмбоацараш дIадехара геркам тIабахийть беза кулгалхоша. Iайха дIадеча гIулакхага хьежжа хьадеха яхаш да. Комбината кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацешка хIама лац вьлча харц да, из иштта дилаpe производственни план [illegible], толамаш [illegible] комбината коллективо, [illegible] шоай де дa [illegible] ах мар[illegible] эза. НагахьI ер укх тIа [illegible] кхоачамбоацараш цIена дIадехаре дувнига йоаца товлургбар болх, [illegible] лакх[illegible] [illegible] толамаш.

Дукха [illegible] производства [illegible] кIамал сакха доа [illegible] къахьегараш. Мадарра [illegible], цар толама хьокхама, балха тIа доаккача толамаша коллектива хьалкаккхувл. Дина тIеххкхоачашъяьй январь бетта план. Задане совгIа ара я хийца реализаци яьй 20 эзар сома маькха продукцеа. Иштта толаме къахьег комбината болхлоша феврале а.

А. ТАРАКАНОВ,
Грозненски маькх еча комбината планово - производственни отдела начальник.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

КЪАХЬЕГАМХОЙ ПИСЬМОЙ — ДУКХАГIА ЙОАКХО

Нохч - ГIалгIай транспортни управлене цуна карарча предприятешкеи «Къахьегамхой письмошна хьажара болх тоабарий къахьегамхой тIанийбелга вIаштIехьдаккхараш дахьаьчьар» КПСС ЦК 1967 шера [illegible] сацам кхоачаш мишта бу а «Гражданий предложенешка, заявленешка, жалобашка хьажара порядка хийхъельа» йолаьнна 1968 шера 12 апреля СССР Лаьххьарча Совета Президиума Указ кхоачаш мишта ду а хьежай Нохч - ГIалгIай АССР халкъа тIахьожамя комитет.

Республика халкъа тIахьожама Комитето белгалдоакх, «1967 шера 29 августе баь КПСС ЦК сацами 1968 шера 12 апреля СССР Лаьххьарча Совета Президиума Указ кхоачашдара дахьъе Нохч - ГIалгIай транспортни Управленен цуна карарча предприятешкен цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар.

Къахьегамхой тоьал дукха жалобаши заявленеши оттаь ханаш телка а еш хьожаш къестешки я, нудухьа гражданаш лакхе латтача партийни, советски организашка газетий редакцешка [illegible] бохаш хул.

1969 шера [illegible] [illegible] Нохч - ГIалгIай транспортни Управленега, царех 16-нега 30 декхара 60 дена кхаччалца ха хьалче хьежаб.

Масала, транспортa болхлоша пассажирий гIулакх во е ду, къахьегама дисциплина телха а ю, хIьта из бахьан долаш 1969 шера 7 февралегара 9 февралега кхаччалца графикагIа автобусаш а линикаш яхаш Сары-Су базача ни, Курбанова, Губайнова, Кулачкова, [illegible] хьийчар яхьаь жалоба еий 1969 шера 17 феврале «Грозненский рабочий» редакцера. Цу жалобага хьежай Управлени 40 ди даьлча.

Диспетчера Шамсудинова гIулакх бехктокхам ца хетам [illegible] ду, шийдекхараш кхоачашдац. 1969 шера 19 январе шийга таксена даь заказ кхоачашдаьдац яхаь гр-на М. В. Голубцова язьаь заявлени дIаеций «Грозненский рабочий» редакцегара 1969 шера 31 январе. Цу заявленега хьежаш 98 ди даьккхад. «Грозненский рабочий» редакцеи заявлени нзъьнхоан жоп делнад 1969 шера 8 мае. Иззамо йолча гражданий Вахаевай Шаиповайи заявленешта жоп делера 32—40 дя дийшад Нохч - ГIалгIай транспортни управленеи.

Къахьегамхой письмошеи заявленешен беча балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш да Нохч - ГIалгIай транспортни Управленена чуйоагIача предприятешка а.

№ 3 йолча Грозненски таксомотории автобоахаме, «Южный», «Северный» «Центральный» яхача автовакзалашка кегаь лелаю гражданий заявленейи жалобийи учет, царга хьежара оттаь ханаш теркальеш яц, бе боагIача тайпара бехк бен ца доагIеи бокъо йоацеи тайп-тайпара хIамаш лелалеш бодне наха.

Масала, 19 пассажирагара яьнийча ахча — 22 сом 30 кепаги — № 99 — 94 йолча автобуса водитело шийна соцадаьд яхаш гр-нина Авилова язъяь жалоба къоестаеш бутт совгIа ха яьнийд. Цу [illegible] хойлургдоалаш дац, хIана яьлча цу жалобанарча документаш тIа цу хьакъехьа дынна хIама дац.

Водителаша Осипова Соболева, Василевска [illegible], водарг мах дукхагIа боах, ахча шоашта дут яхаш къахьегамхошна язьянча жалобашна бутт ха яьнийчул тIехьагIа мара хьежабац. Уж бокъо йоацараш лелийдараш бакх баршта де доагIар кхоачам болаш даьдац.

Нохч - ГIалгIай транспортни Управлене аппаратен цуна чуйоагIача предприятешкен хьанаурхача письмоштен заявленештен еш анализ яц, бахача нахага жалобаш язъяйташ доля бахьанаш дIададара де доагIар дац, къовсам эсала лоаттабу таксенах дIакхувларах хьанийца ахча водителаша шоашта сецадарца а пассажиршнтен клиентуранен гIулакх деча хана гIожен терко йоаца хилаца а.

Нохч - ГIалгIай транспортни Управлене начальника заместитель нов. Х. Коноева, [illegible] талда къахьегамхой письмошка, жалобашка, заявленешка хьажара дешаех лаьца КПСС ЦК-ес баь сацами СССР Лаьххьарча Совета Президиума арадаьнна Указ кхоачашдара дахьъе Управлене аппаратен цуна чуйоагIача предприятей кулгалхошен дувцийта цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Нов. С. Х. Колоева а хьадахалда гулделла кхоачамбоацараш дIаданахилган цу гIулакха болагIеи [illegible] [illegible].

Цунах хинначул хьалхагIа Нохч - ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама - Комитетега, [illegible] 1970 шера март бетта тIехьа ца боалийташ.

Торгамо вцийла хьалхъа тIахьожама органашца беча тIахьожама материалаш укх гергарча йоле автотранспортни предприятей кулгалхой совещане Управлени аппарата профсоюзни собранеш ювцаргьл, къахьегамхой письмошка, жалобашка, заявленешка бу болх тоабергболам доле гIулакх белгалдаьа, уж малагIча хьал тIа я а шоай ханнахьа кхоачашйол я хьожаш тIахьожам чIоагIагIа оттабаьб аьнна Нохч - ГIалгIай транспортни Управлене начальника заместителя нов. С. Х. Колоева яь заявлени. Автотранспортни предприятей водительски составах уйла тIаергдай пассажирашта гIулакх дикагIа дера.

Нохч - ГIалгIай транспортни Управлене халкъа тIахьожама группа (нов. И. Г. Расторгуева) декабрийла йолаш гражданий письмошка, заявленешка, жалобашка хьажара порядках йола партен правительствай указанешь кхоачашъяра лоаттабу тIахьожам чIоагIбе, беррига контролераша цу балха юкъе хьинаре дакъа лоацилга Iалашде.

КЕРДАДАРАШ ЛЕХ

«К-300» яхача станока ЮтIаиий ра воалл токарь Саламов Альберт. СабарагIа ву но вола. Диткъита цийнка лирхаташ дIаух станока кIалхара. Кадай дика тох Альберта хIамах кул МоллагIа нун бе йоллар шийн моттиге нийса юю. Мичча хана эшаргйола моллагIа хIама даим шийна юхе хулийт цо. Альберта смена хьийца 4 сахьат а даьнлаьд, ихьабакьда шийна воагIа норма яьккха яьнния из. Смена йистехьа къу а массехк сахьат дисад. Цу юкъейиселча хана планал совгIа тоьал продукци кийчъераьй цо. Цхьаккха сахьат ца доалладш кул Альберта кийчьяь моллагIа оттаьд. ЦаI-ах шиъ норма йоахах цо. ИIеллагIа шу да нов. Саламова ГАРО заводa механически цехе токарь волаш къахьега. Сел йоккха стаж яц из. Цхьабакъда цу юкъа йоаккча балхa опыт Iоаьй хIама ха, доаза суйфра дIаминтача сийо.

Цехе токараш ца тоьар бахьан долаш шин сага бе боагIа болх бу Альберта. Продукци дуккагIа, кийчагIа кийчъар мера кIаьданлар дегадоханц Альберта. Къьастта бехктокхаме яет цуна бахьча юбилейна сийлена накхьалдахара кийчо ю ер ха. Цудухьа наз цахобеш къахьет цо. Альберта тахана къахьегам цеха болхлошта балха хьокхам ба. Ший станока тIа тайп-тайпарча оатталашта кхр доах нов. Саламова.

ХьалхагIа станока аIа ихьан ресецаша мера дахацар хир. Лелачоа корaлoвгIа йоах кино. Дукха уйла а я текхачул тIехьагIа хир доаха йиъ резиг шийх йоаллa оатхал хьайир Альберта. Цул тIехьагIа дизза лекхьелар къахьегама оасарле. арахецача продукцега дIабода мах 10 процент лохбелар. ХьалхагIа ихьанпена мера ца доаккхаш хинача хIинз йиъ оатхала хир доакха станока тIа. Цеха кулгалхоша теркал а бир боагIаш мах а бир цу маьхарча мероприяте. Цехе дикагIа вола болхло а лоархIаш моллагIа сагота кхоачашде деза гIулакх Альберта тIадулл цеха кулгалхоша. Шийна хоар цеха болхлоех, къьастта керда балха бьякхачарех хьулa ца деш дег чурча боккхача безаме дIахьех нов. Саламова. Ше балха тIа доаха толамаш коллективе цIерагIа лерал «Коллективе сий—хьа сий» яхача принципатIа къахьегача нохчий дIамигача сага. Цеха хIара болхло иштта хилча, Альберта дезар да из.

М. ЧИФДИКЯИЦ,
ГАРО [illegible] инструментальщик.

Машиннаькъахой толамаш

Шоай доалахьа подъездий наькъаш долча вай республики организацеита юкъе 1969 шера йиъ-лагIча квартале яьржача социалистически яхьа итог йича эггара дикагIа хилар хьокхамаш «Красный молот» завода транспортни цеха коллектива. Цу коллектива болхлоша мукъаш тIадоттеш составега йоаккхийте ха нормагIа йоагIачул 4 сахьат лохагIа я, иштта тIехкхоачашъяьй мукъаш тIадоттарех Iедовесвадарен задани а.

Цудухьа райпрофсоюза президиумо Грозненски машиннаькъа отделене кулгалхошеи цу коллективана хьалхара моттиг а хьожаеь карара хара тела. Цие байракх елар. «Къахьегама сийле» яхача книжка тIа дIаязъяьй нов. Сханов керте латта комсомольско-кагирхой смена, Грозненски вагонни депо коллектив, энергоснабжене, Грозненски участок, кхыйола коллективаш. Цу сийлен книжка тIа дIаязъяьна цIерашца я Грозне станце маневрови диспетчера Алуев Султана, цу станцера поездаш вIашагIъелхача Долинский Николая, путевой обходчика Ольховиков Михаила, войккхагIволча вессовщика Довлетмирзаев Салмана, дукхаьа кхычар цIерашт а.

Г. АНОХОВ.
тхо штате воаца корр.

ЭЛЕКТРИЧЕСКИ ТЕРМОМЕТР

Ший тайпара прибор хьаьй Василенко Викторa. Фрунзе цIерагIча Сумски машинешъеча завода инженера. Цу кердача оаткалах пайда эц хIанз Украинерча гIород Сума 4-ча больницерна инфекционни отделене. Уналхочун температура моллай хира цун дегIатIа пластинка дIатIайиллача кхоачам ба. Цу бахьана ерриге шии секунд мара йодац.

(АПН).

Советски Iаьдал латтача шерашка Приуралерча йоккха культурни, Iилман, индустриальни центр я хинна дIаэттай Нукус. Городе музыкально - драматически театр да, пачхьалкхен филармони, телецентр, искусствий музей, культура кхыйола учреждене я.

Автономни республика столице болх беш я Iилма-тохкама институташ а лабораторешь а йолаш йола Узбекски ССР Iилмай Академе филиал, педагогически институт, музыкальни училище.

СУРТА ТIА: УзССР. Каракалпакски филиала здани.

Р. Шамсутдинов сурт.

ТАСС фотохроника.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI., 12 февраль 1970 шу.

Фашистски Германи эшаь 25 шу дизарга

ТIОМ БОЛАБАЛАЛЕ

«Наука» яхача издательства дукха ха йоацаш кепатеха арайийна «Къулба-Малхбузехьарча лостаме» яха Советски Союза Маршала К. С. Москаленко книжка.

Кардахарий кепайоацон Агентства книжкаш дешарий терхаме арайоакха книжка авторо цуна язъяь дешахьалхе.

Сийлахь - воккха Дай-махке тIемах дIаналeа дукха книжкаши статьяши яздаьд. ХIьта, гунох, хIанзачул тIехьагIа кIоаргагIа яздергдац. Иштта хилча [illegible] шера совгIа ма яздаьдий. ХIьта 1941—1945 шерашкара сийлахь-боккха Дай-мехка тIом ший йоаккхийча масштабашка, цига дакъа лоацаш хиннача низашкеи средствашкеи, юкъеяьхачу тIема тайп-тайпарча техника боарамгa дилача цул хьалхагIа мел хиннача тIемел боарам боаццаш боккхагIа ба.

Адамий исторе чухь эггара боккхагIа хиннача цу тIем тIа дакъа лаьцарех цаI хилларах тарра, са а дуаца хIамаш да са цкахаларча книжкаш дешараштa ц керттерча даькъe, вайгара эстафета — дIахо, адамлен ирала лакхаленашка — коммунизмага кхаччалца курра дIаихьар дуьхьа Октябрьски социалистически революцеи Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемен сийлахь байракхаш дIаэцаш болча кагирхошта я. Царна лаьрхIа издаьд аз тIом болабеннача хьалхарча дийнахь дена са тIом бе бийзаьд Къулба-Малхбузехьарча лостаме лаьтача тIемех уж дагадоагIараш а.

Цхьабакъда, уж аххa тIемах дагадоагIараш цул хьалхагIарча ханаш юлленнача цхьайолча уйлаш дIахлоачешдалзо дергдоацаш лоархI аз, хIана аьлча тIом хьале хьалхагIа мекха оборона дакъе чакхъяька мероприятеш ма ярра йоаьаш ца хилча кхетаде хила да тIом болабеннача юкъье цхьан юкъа вай вьттув ца балара бахьанаш сина, иштта Советски Гераьшарча Iинойд сийлахь-йоккха Котало ялар а. ГIулакх уж оагIош яр дешахьлахен тIа са юкъа безам бораш а, бакъдар аьлча доала хIама цар чулаьцад аьнна аз а ца гIертий.

Ткъаь пхиъ шу совгIа ха яьнай гитлеровски Германи — дунен халкъашта юкъерча империализма ударни низ тайшача бахагIа вай социалистически Даьймахк летача дена. ХIанз массанена а йоаьаш я адамий исторе чухь эггара лиргIен эггара дукхагIа цIий Iодохийташ хиннача цу тIема итогаш. Коммунистически парте кулгалдеш хиина советски халкъ чотало дьнлар цуна юкъера ара. Ший экономически пачхьалкхени низах, ший Геразашнарча Низий чIоагIалах хов гIорто а еш, ю гитлеровски Германи йохаь, ший сиъ, наргIато, лоIем Октябра наргIдаьнараш кIаьхара даьха ца Iеш, фашистски дукъах мукъадаьхар хIара социализм хьалъара маькъа тIа даьнна Европа халкъаш, IожагIча уна чIалхаръяьккхар дунен цивилизаци.

ХIьта цу доллача хIамания Советски Горзашкарча Низашта къьастта боккхача лоархIаме яр тIом хьалехьара ха. Экономика дегIаккхувлача, мехка индустриализаци еча, юрта боахама коллективизация [illegible], культура [illegible] [illegible] толамаш — советски нах марксизма-ленинизма идей. Даькена нугIахьа хургболча уйланца хьалкхебара Коммунистически парте бахча боккхача балхах дьяхиннар. Советски пачхальлкхен обороний чIоагIбара йоккха влияни яр СССР халкъий морально-политически цхьоагIонои доттагIалои.

Цу сийлахьча хана харагIдаьнарашa дуккхача хьале вьттув баьккхар Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа вай исторически котало яккхера.

Индустриализаци тIом хьалехьарча пятилеткай шерашка ехкар вай хIанзарча эскара технически лардаш. Партеи Советски правительствай тIом хьалаца йолча хана гобаьккха капиталисташ хиннача боарам боацаш халача хьалашка денна чIоагIбора мекха тIема низ. Советски халкъо Iалаьмате йоккхий халонаш лайра, хилазза дарг мел доацача хIамах хьегир из хIанзара гераншарa низаш, низ бола оборона ший хилийтара дукха.

Социалистически индустриализаце йиш хилийтар цу хана йоаьаш хиннача тIеча техника дергнача тайпатана эскар Iалашде могаргдолаш йола оборони промышленность хьае. КхоалагIча тIом хьалехьарча пятилетка кхаь шера хIара шера дукхагIа эш хиина оборони продукци 39 процент яр, хIьта йоккха промышленность яр — юкъера лаьрхIача 13 процентал тIох яцар. 1939 шера решенеш йир тIема техникин герз хьадеш йола дукха керда заводаш хьалъе а къаьнарчарна реконструкци е а, кхыя доаьдошкара цхьайола предприятеш оборонни продукци арахецаргйолаш кийчъе аьнна.

Герз, тIема техника, тIема кхоачам, кхыяраш хьаслга дикагIа вIаштIехьлаккхар дуьхьа цу шера йиъ Наркомат хьайир: авиапромышленность, кемаш деша, тIема кхоачам беча, герз арахецача. Советски правительства, авиаце лоархIом лакхбеина хилар теркал а деш, хьалхагIа оттаь хинна Фегара ТIема Низаш аьтIадоаьладара план хийцар из кхоачашъергйола ха лоац а еш. «Цеча Эскара авиационни низашта реорганизаци яра хьакъехьа» бахча сацам тIа отталаьхар хьатIадоаьа цу аклдоалца нийна гIатта кийча йола тIема самолет 18 эзар гаргга хулийтилга.

ТIом хьалехьарча шерашка Iилманен техникаьен керда карагIдаьнарий лардa тIа хьабир бронетанкови вIу доакьа, лакхбир фега гIоалларча тIема дулхьелхарча обороная ТIема-Фоада Флотен низ. 1931 шера дaм 1940 шерага кхаччалца йолча хана оттаьккхарча вIун тIом бара торонаш 3-зза совгIа дукхагIа хилар, тIема самолеташ — 7-зза, танкаш — 43-зза. ТIом хьалехьарча юкъагIа кийчдаь даьлар 312 тIема кема, цу даькъе хи кIалгIолла лела 206 лодка. Аллаха 1941 шера хьалхарча ялх бетта хьайир кердача конструкцех йола 2650 самолет, цу даькъе МиГ-3, Як-I, ЛаГГ-3, Пе-2, Ил-2, кхараш а йолаш, КВ яха 600 сонгIа еза-йоккха танк, Т-34 яха дунен тIа эггара дикагIа йола 1226 юкъера танк. ТIема низашка хьачуйийшар артиллере керда тайпаш, кийчбир БМ-13 яха опытни реактивни установкаш. Пачхьалкхен резерваш мобилизационни запасаш Iоайора Iаьржачен бесаш долчен - металлех, йоагучa хIамaех, доагорах-машинаьлттаех, продовольствех.

Эскара шийна чухь цу хана кIаръяь эргдоахаш товеш яр тIом бара форнаш методаш, цу цхьан хана доккхий дувцамаш дора кердача техника лардa тIа вIун структура вIаштIехьаккхара. Хургболча тIема кийчлуш дар СССР Гераьшнарa. Низаш, эггара хьалха латточа тIема техникаш ког гIортолга а яц. Из яр сеалагара тIема реформаш, тIема техникаш пайда диагIа эцара, вIун тIема кийчон ерригa системa тоаяра советски тIема доктрина кийчьяра способаш лохаш хинна ха.

ЧIоагIа теркам тIабоийтар теоретически тIеча уйла дегIабоалара, квалифицированни командни политически кадраш кийчъяра. ТIом болалуча хана уж кийчъеш яр 19 академи, гражданский вузашка 10 факультет, 7 юкъера тIема-фоада училище, дешаш 37,1 эзар сег а волаш. Цул совгIа, 203 тIема училищешка дешаш 238,9 эзарега дIакхоачаш студент вар. Парте даим йоаккхе йора лични состав идейно кийчъяра, коммунизма гIулакха боарам боаццаш чIоагIа мукIахьа хургболча уйлаца из хьалкхебара, из могга чIоагIдора эскарера партийни организацеш.

30-ча шерашка Iалаьмате дукха ученеши шоай масштабашца дилачa Iалаьмате йоккхий маневраши йора Белорусски, Киевски, кхыча тIема округашка, цига дуккха танкаш, авиаци, десантни вIу цхьана болаш тIом бара дешаш, геттара кIоарга операцеш чакхйоакилга шоьрдога.

Пачхьалкхени политически кулгалхошта а хIьта иштта лакхеча тIема командованена а гитлеровски Германегара тIабоагIа тIема кхерам бIаргбайнабоацаж. хIьта иштта курглолча тIом тIарча ийcтора, машиний лоархIема бизза мах бьйбоаьал яхаш цхьайолча тIема историкашен мемуаристашен дийцар мел корта боацаш да бIаргагу масала, оборона Наркомата, Генеральни штаба, тIема округий, эскарий кулгалдеча болхлой совещане документашкара. Хеиц да, советски варташ тIа оперативно-стратегически ловзараш дарца чакхъяьнилга. - Цул тIехьагIа, ловзарашца дакъа лоацаш хиннараш 1941 шера 13 январе Кремле яьча Керттерча ТIема совета заседане кхайка тIабийхар. Цига бар иштта И. В. Сталин керте а волаш хиина парте ЦК Политбюро членаш а.

Дика къахьег пятилетка тIехьарча шера Назрановски кирпичкан ека завода болхлоша. Январь бетта планах лаьрхIачул соегIа 80 эзар кирпичк арахийцна цар. Арехеача кирпичка дикал лаккхьера задания а тIехххоьчаьннай. Февраль бетта болх кхы а дикагIа бе лаьрхIах укхаза. Цига хIанзале кийчбаьб 4 эзар кубически метр топпий, 1 эзар кубически метр гIум.

Къаьстта дика фу болх бахьийта экскаваторщика М. Аделова, шофера Д. Чемурзиева, седчика М. Беркийхоева, кхичар.

СУРТА ТIА: болх беш ве экскаваторщик М. Аделов.

И. Шапиро сурт.

ДУГА ДИКАГIА ХЬУВКЪАДЕ ЙИШ Я

ТХА районан бохамашка ухх тIехьарча хана чIогIагIа теркам тIабахийтаб юртбоахама найдане культура — дуга дукхагIа дIадера. ХIьата тохаш цул хьалхарча шерашкачул дикка дикагIа хьийкъадар дуга. Масала, дукхьала из культура кхееш болча «Степной» совхозе 37,3 центнер яьккхар хIора гектара тIера. 1968-ча шерачул 20 центнер хIана дац аьнна дуккагIа. Цхьа бакъда, цох кхоьчам бен Iе йиш йолаш дац гIулакх. хIана аьлча хIора гектара тIера, кIезигагIа дале а 40—45 центнер дуга лакка торо и. Долш латт дуга кхедара агротехника нийса лелаярах.

Цу хьажъехьа бокихаш лоархIаме долаш массехк гIулакх дац латта кийчдара системи, хина режим каим нийса лелаяр, латараш садоахкача зенена хIамашкен къовсам лоттабар, дика фу лелалар. Керттерча дьакъе уж мероприятеш нийса лелайойи тешаме да дуга хьувкъам кхы а алсамбоккка торо куртхилар.

Дуга дьувкъа йиш лис гурахь шиi хаддахь зяба латта ца оахе., хIьата бIаьстан юхьен бIаьстан цуьна агротехника бокьонашт дIа ма деххара гIулакх ца дойя. Заба оахача латтанца тух нелаш из шал кIоарга довли хьежжа де деза оазар. Иштта лоархIаме да латта оахар кхачша таллуйн оасара тойнаш тернадир а. Тха районе, къаьстта «Степной» совхоза хьалашка, [illegible]—15 сантиметр кIоарга ахка деза из хIоьта латта заба ахара балхаш дуга чуйниа доаллаше а де деза. Нагахь санна оехаш долла латта тух дукха доаллаш хуле 12—14 сантиметр кIоарга оахача латтан кIалхара тIоа 25 сантиметрага кхаччалца чизелевань ярца цамца бакхха беза. Цу гIулакхо торо хулийт латтан царна хик физически свойствош тоас. Нагахь санна латта дукха оасар тIадувлаш хуле цу оасара овлашка кхаччалца кIоарга ака деза латта. Цу тайппара латта ахьача оасаре овлаш Iай доахь и дийа кхы дийлац. БIаьстан кийе бIаьстия, зяаш хилларга хьежжа 15—18 сантиметр кIоарга дакъара чизелевани ю. хIаьта оасар йIелала долалуш найн шоллагIа ю из.

Цу тайппара, кийчдаьча латта дIадуа дуга, цул тIехьагIа катокаццe тоадe деза латта. Цу тайппара лоархIаме да хIора квадратни метр тIа 280 бажовгIа хургIолаш фу дIадера бохаш оттабар а. Къаьстта теркам тIабахийта безаш да дуга дIайийнача минеральни удобренеш яхкар. ХIора гектара тIа азотнех фосфорни удобренеш цхьаьна тонн йилла еза. Цу гIулакхо тIаро хулийт гектара хьувкъам 9 центнерагара 14-га кхаччалца лакхбе. Белгалде деза калийни удобренеш бакха пайдеч боллаш ца хилар а. Иза дьаьхьхих Нохч-ГIалгIай юртбоахама опытни станцешна шера яьча опыташа.

Ховш ма хиллара дукха хий эшаш культура ю дуга. Цу дьаьна къйьна а дукха кердадаран кораньа. ХIанзалина специалисташа лийрхIачох, дуга дIазийнача чекалка 10—15 сантиметр кIоаргал, а долаш хий чудехкаш хиниадале. хIаначул тIехьагIа хувцалурга гIулакх. НийсагIа да туз ца доалача латта тIехьахье дьа тIа а ца доалийташ фу дIадийначул тIехьагIа юххьанна шортта хий диллар. Цул тIехьагIа, дуга дIатIадалалехьа, 10—15 сантиметр кIоаргал а хургдолш чудеца деза чекашка хий. Дакъ—тхо дийнахь, латтах шортта хий чудечачул тIехьагIа, дIахец из. Иштта хьатIадоал дуга. Нагахь санна латта геттара дукха туз доллаш хилча 8—10 сантиметр кIоаргал долаш хий чудеца деза кхашка. Цу боарамагIа хий лоттаду чекашка хьатIадаьннача дугаш тербишидашна обработка ялона йолча хана. ХIаьта дуга овла чIогIIбеннача тIехьагIа бахьовгIай лакхала кхаь дакъах шийдакъа дIалоцаш хила беза хина боарам бакъовеIаше лорд хеццалаз. Цул тIехьагIа 5—8 сантиметрага кхаччалца лоаду хина боарам. Цу тайппара хина боарам лоттабеча чекашкара хий латтах туз дукха кIезига даллрга хьежжа хувна деза.

Ала деза, дIалахача шера латта леладара агротехника районе дуга кхедеча бохамашка дикка лаккъенний хилар. ХIаьта хьалхагIа из мал йийна бокъоцаш тIоайн боалавий хIаьта кхьча районе хьалхи латтача болхаший а опытлерда тIа віаштIехьаьнька яр. Масала, хьавдаргья лай «Степной» совхоза нов. Башаева кулгалдеш кинна звено Цу звено болхлоша дIадахьча шера 203 гектара тIа ахедир дуга. ХIаьта гектара хьувкъам юкъера лаьрхIача 44,5 центнер хилар. Цу тайппара толамаш даха віаштIехьадьннад пар агротехника мероприятеш дика кхоачашьярах. Цхьабакъда ала лаьа дуга кхедача дукхх кхоачамбоацараш нийсденнадда а. Чекашта грейдераша планировка нийса яьнар. ХIьата планировка нийса яза хинаача йиш боарам еррина чекашка цхьатарра ца хила-

[illegible] дуга шиатарра [illegible]. Цул соегIа кхашка хIара [illegible] центнер [illegible] а ланена центнер [illegible] сане тессар.

Тха районе бохамашта [illegible] дуга [illegible] «Октябре 60 шу» колхоза а. Ала догIа цу колхоза а хIара шера дуга хьувкъам лакхлуш хилар. ДIадахача шера план 32 центнер тIехтоадаьш а са 38,3 центнер дуга дьаьккхар колхозо хIора гектара тIера. [illegible] дуга хьувкъам [illegible] тIех [illegible] болаш я. Хьожаргда вай [illegible].

Дуга кхедача [illegible] системе [illegible] дуга [illegible] хилаш [illegible]. Ухх тIехьарча шера дуга кхеду [illegible] системе [illegible]. Нагахьа санна цу [illegible] тIоре дуга хьувкъам дикка лакх[illegible].

Дуга кхедерий [illegible] шера деккар да дIадув фу Iамалаяр, цул дикка лакха хьийкъадар. Ала догIа районе дуга кхедача бохамашка фу шортта долча. «Степной» совхозе мел Iалашдаь фу цхьоалагIчен шоллагIчен классех да. Цул соегIа пленах доагIачул 1600 центнер дукхагIа дика цIенаьь фу доахаш вахкош Даьхено. Дош сеных латт [illegible], из латт Iалашдаьча фуна соегIа гIулакх [illegible]. ХIара бетта цкъазза тIахьожам бе беза фуна, хаддаза керда фо даттадургдолча помещенешка лоаттаде деза. Цу гIулакхашта торе хулийтаргья [illegible] фу [illegible] кхачин [illegible]. Цул соегIа, дуга дIадуьйша дIаде фу кхедара дикагIа дела латтана [illegible] деза: оасар кIезигагIа [illegible] хий делар система дика болх беш йолча. ХIаьта фуна [illegible] дуга [illegible] хара агротехника дукха хиларх дуьна я хила.

ДIадахача шера тха районе бохамашка 1875 гектара тIа дийнадар дуга. Аламза хилац цу шера 1969-ча шерарчул еррига районе дуга хьувкъам дикка алсамбаьккхагIа, кIаьта Даьхенга дIалучу продукце дикал лакхъеналгIа. Бакъда кох кхоьчам бе бен болаш дац гIулакх. Пачхьалкхено бохха теркам тIабахийт дуга санне маьхера культура дIадехи латттаж дикка шерлара. 1975-ча шера вай республике керттерча дакъе дуга кхедеш йолча тхан Шелковской районашка 20 эзар гектара тIа кхедергда дуга. Цу гIулакхна мелиоративни системаш хьалъе 19 миллион ахча дьахийнда Даьхено. Цудукъа дуга кхедерий дIахо болача хакара керттера декхар да дукхьала ухх юбилейни шера гектара хьувкъам 40—45 центнерга дIаккхачийта. Цу гIулакхна мел эша тороних болаш я, хIаьта керттера дар да ухх тIехьарча шерашка дуга кхедара дика опыт Iамаьь хилар а.

Тха районе дуга кхедараш дог тийжна бе Даьхено шенайге ухх юбилейни шера хьалхаьна оттадаь декхар кхочушдеш шайн низ дIалоцуш хиларгала.

В. КОПАЕВ,
Гудермесса районе юртбоахамна производственни урхаллене керттера агроном.

КОЛХОЗИЙ ЭКОНОМИКА ЛАКХЪЮ СЕВООБОРОТАША

НАГАХЬА санна хьалха севообороташ лелаяра новкъарле нь хIамаш бохаьма специализаш каст-каста хувцар, бокъонца долаш дола Iалама-экономически хьелаш теркал а ца дош планировани яр, пачхьалкхено продукташ дIателара планаш уйла ца еш уттаяр, кхьдарош хиннадале, хIанз уж бахьанаш дIадаьхкад. Республика колхозаштей совхозаштей бокъо ен вай велагIа тайпа культураш мел дIаоеш, доахан мел лаладича бакъахьа хурга, латтад пайда дикагIа ишита эш безха шоаш хьостадара.

Хьадж дола шоай довзонаш долаш я республика колхозаши совхозашн, цудукха шерга йиш а Iилман ларда тIа кийчьань дукхача шерашка шоай латттах пайда эцара программ оттае. Цу тIа а пачхьалкхено къаьстта цу гIулакхна хьахецаш ахча а ди. Юрта бохаме проектно-тоххама балашта финансировани елга пачхьалкхено деррига а шийна дIатIалоац, керттерча дакъе шийчетах ау уж проекташ кхочашьяра де деза гIиалошъяра балана.

Ухх тIехьарча 5—6 шера севообороташ юкъейоалаць 32 бохамб хIаьз республике. Цу гIулакхна дукхха ха а ахча а доадаьд. Цхьабакъда, севообороташ йизза юкъейоалаль ихьа цаI бохам бац республике. уж юкъейоалаяра новкъарле еш цхьаккха хIама деца а. Цхьадолча дьакъе латташ бохами чукьа дIаннийсдаь бохамаш да республика. Цу бохамашта нийса лелаьу севооборотаршкарча кхай довзонаш, цар тIа хувцаш дIаюн культураш. Цу бохамех я Гудермеса районера «Дружба», «Степной» совхозаш, Наурски районера Ленина цIерагIа йола колхоза. Цхьаккха бехкахо йолаш дац колхозийн совхозийн кулгалхошта шоаита дехах в могахьча тайпара а специалисташ оттаяь проекташ бохамашка кхоачашъеш ца хилар. Эрозене дуьхьала мероприятеш а Iилман ларда тIа, севообороташ и кийчъеш цхьан бохама территори нийсъеш проект оттаяра пачхьалкхено хьахец 12—14 эзар сом. Лоаццa аьлча, дукхача шерашта лаьрхIа шийн доккъош дегIакхуялира проект лу бохама, цуна деррига йолаши башхаленаши теркал а еш. Хана йоахалая документаш доаду, севооборотаркарча кхай довзонаш белгалдеш йола мушлаш дIайоах, культураш хувцаш хIаера схемаш теркальни. проект а оттаяь нийсдаь ахаш отделенийн бригадайн кулгалхошта хеттача тайпара юкх оах. Иштта моттигаш йиннай Шаьла, Сунженски, Урус-Мартана районий дуккхача бохамашка. Уж хIара шера землеустроительни экспедиция специалисташа дехар деш хул: дайна документаш юкъметтоттаде тха, севооборотий кхаш цIаькха къоастадера повкъестал де тхона яхаш.

Севооборотни лелаяра гIулакх къаьстта во латт ухх тIехьарча а шера севообороташ йоаза юкъейоалаяьча а из гIулакх, юртдIадиккара хIанзалца даь дьаьккха хIаме деначи а Грозненски районе бохамашка. Цу дукъа тамаш а и, цу бохамашка ухх массехк шера вIаштта экономика ше йолчара кхы хьал ца ейлуш а хIара царех дукхха дараш еташ деш а хилар.

Бокхха экономически пайда боал севооборотеш юкъейоаларах. Нийса севообороташ — никъан хини вроза дукъалара керттера ниэ. Цар Iалошду юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхабелгех чIогIа доакъарий бе за хьаелгеш.

Севооборотех мел пайда боал хоаргда Гудермеса районе «Дружба» совхоза гIулакхашка хьежача. 1957 шера йилла совхоз, севооборотш дукхьашка юкъейоалаьй 1964 шера. Яла шера бехх бий шен болаш совхозо Iалашдаьлаз лакха хьувкъам кхебелга, шура дукхагIа йоахилта, хьайбашта дулх дуккагIа тIадеттолулга, и. кх. дI. 1963 шера 474 эзар сома зе хилар совхоза, хIаьта 1964 шера — 384 эзар сома.

Белгалдаккхо догIа, латтанна тоьал тIоадал йолча зона «Дружба» совхоз уллаш хилар, кига хаоттами латтаний хьалаш дика да, хIаьта а юртбоахама культурай хьувкъам лоха хулар: хIара гектара тIара 15—17 центнер хьажкIий, 12—13 центнер кIа, 85—90 центнер баьцдаарий. ХIаьта хIара кхоабача Iатта лоархIаш йоаккхаш дкша шура шера 1150 килограммал тIехьйлацар. Совхоза массехк шерарча бохама гIулакхашта кьча доацдо хьекхьекхар, керттера юртбоахама продукташ дукха а дукхагIе лхаран рентабельни бохам я хиша дIаоттаран мел эша торонаш йолаш из хилар. Совхозо бохама керттера лостам бар шурен дулхи даккхар. Керда оттаьча перспективни планагIа совхозера доахан 5000 бежанга дIакхоачаде лаьрхIадар, цу дьакъе 2250 етт а болаш. хIаьта керттера юртбоахама культураш тIабоала латтана ухх тайппара хилийта лаьрхIадар: хьажкIашта 1090 гектар, кIаш 2020 гектар, шекара свекла 620 гектар, баьцдаарашта 250 гектар, и. кх. дI. Доахани дIадуа латташн иштта хилийтаро совхозага йиш хилийтар 1970 шерале 5754 тонн плетаж гулде, 11650 тонн шекара свеклай яккха, 800 тонн баьцдеараш чуда, 1500 тонн сом чуяха, 4000 тонн шурий, 697 тонн дулха якха, 2430 эзар фуъ гулде, и. кх. дI. Ишта хьокхамаш хилийта лаьрхIадар 1964 шера. Оттаьча хапага малагIча хьокхамаш кхьчар совхоз, юкъейоалаяь зииш севооборотеш, латтан рузъенех бизза пайда эца лаьрхIа кхыйола мероприятеш кхоачашъяйнй цо? ЛаьрхIа хиннача хIамех дукхха дараш кхоачашдаьд совхоза. Масала, совхозе севооборотий кхайций довзонаш телхадац, хьовдалехьа шерашка хувцаш дIаюв кхашка юртбоахама культураш. Миштта кхетаде деза да севообороташ цхьадолча дакъе кхоачашъяр? Кхашка дукагIа елха цьоний совхоза органически минеральнни удобренеш, цу юкъа дукхагIа хинийд ница хий декха латташ, общественни хьайбаш, дйбед, дукхагIа доах [illegible] лерай, и. кх. дI. Севооборотий хIара кхай тIа йоагI-йоагIа культураш дIаюаш хилара бохамга йиш хилийтар човлханча денеех наь къоастаде — доахан дийнача доакъарашца тоъал Iалашде. Культураш нийса хувйаш дIаеро повкъостал дайл латтан структура тоеяра, кхаш хьаьнден йола хIамаш латтана дукхагIа Iоаяра, и. кх. дI., хIаьта цу доллача торо хилийтар юртбоахама культурай хьувкъам лакйбе. Нагахь санна республике юкъера лаьрхIача хIара гектара тIера дакхкха ялат 13,1 центнер хиннадале, «Дружба» совхозе 20,5 центнер хилар, цу дакъа кIа — 18,5 центнер, горох — 14,3 центнер, хьажкIаш — 80 центнер, и. кх. дI. Шийн латтах нийса пайда а эцаш, совхозо шерра-шера деррига хьокхамашта тежпаш лакхьъеьй, хIаьта хиоттама хьалаш хала доллашехьа а, ухх тIаддьарча ший шера пайда луш бола бохам а хинна дIаттай совхоз.

В. БОГАТЫРЕВ,
юрта боахама министерства керттера инженер - землеустроитель.

ЯЛАТАШ ХЬУВКЪАДАРА

ДIадахача шера гуйре геттара кIезига йоачаш йолаш яр. КIезига яр латтенца тIоадал. Ялат дIадера дикагIа йола агротехнически хапаш тIехъелийтар. Иштта гурахь дув кIа дIадера дикагIа йола агротехнически ха 15-гIна сентябре йолалу. ХIаьта дIадахача шера цу хана латтанца геттара кIезига тIоадал хиларах цу хана ялат дIаде йиш хилаьзар. Агрономически совещание, сочам бир, кIа дIадувлга тIехьадаккхан кIа дIадуврглола латта дIахо а кийдел.

Белгал ца даьккхача дергдаш районе бохамаш цу балхах дика лоархIадьлга. Иштта цу хана берригa теркам латтах чуделийташ хий диллара тIабахийтар цар. Ерригa техника вIашегI а тоха, берригa къахьегамхой оарцагI а бахия 1400 гектар долча латти хий диллар цар. Цул тIехьагIа 21 сентябре гурахь дув ялат дIаде болабелар районе кхаш лелаедераш. ХIаьта цу хана дикка догIа дийлхар. Цу тайппара тIоадала мел а ховш, бохамашкара ялат дIаде мегаргйола техника еррига кхашка йолх бе араьнкхар. Цудукъа хIара дена 2 эзар гектара тIа ялат дIа а дуаш, итт дийнахь гурахь дIаде дезаш хинна ялат дIадийна баьлар районе механизатораш.

Ленински юбилейни шера кхебергболча хьувкъама керттера терко, — иштта девиз а йолаш къахьегаш ба хIана районе ялат кхедераш. Эггара хьалха тIехьожам лоттабу цар баьцах зеалче ялата. Цунга низ болийтара минеральни удобренешца подкормка еш ба механизатораш. Иштта, дIадахача гурахь 2,5 эзар гектара тIа дIадийнача кIина минеральни удобренешца подкормка йир цар. Цул соегIа оасараш тайн - тайпарча зулам деш садоахкача хIамаштен дукхьал молхаш а тохар. Гурахь дIадийнача ялата минеральни удобренешца подкормка яра боля хIанз дIахо беш ба бохамашка. Аннаццa тесса удобренеш Iа яхе дика дIаяржаш йоацадахь дукхагIча дакъе латтан тIерра вилаьретураца туве уж кхашиб.

Из болх кхоачашбеча геттара лакха хьокхамаш доах «Красное знамя» яхача колхоза механизаторашц Хасалцев Абдурахьман-Гожа Андреян. Шоаш дер дика а даш дийнахь 6—8 гектара тIа минеральни удобренеш тоес цар. Царел дукха тIехьабисац из болх беш бола кхыбола механизатораш а. Цудукъа план 1100 гектар йолча хIинзалехьа 700 гектара тIа дIадийнача ялата подкормка яьй цу бохаме.

Дика вIаштIехьбаьнкхаб гурахь дIайийнача культурашта подкормка яра болх Ленина цIерагIча колхоза цхьоалагIча бригаде. ДIадахача шийлача яхе дийнахь, 380 гектара тIа дIадийнача ялата подкормка йир цар.

ЧIогIа теркам тIабахийтаб тха районе юртбоахама къахьегамхой говзал лаккъяра. Районе бохамашка вIашагIъехкача агротехнически курсашка дешаш да 470 саг. Царех 145 саг хиннца хий дIллара говзал Iомаеш ва. Царна хьехаш бe йоккха опыт, говзал йола бохамашка меттал районе а дикагIа бола специалисташ.

БIаь саг деша вагIаче Ленина цIерагIча колхозе вIашагIъехкача агротехнически курсашка хIанзале 17 занятиг чакхъяьннхай. Теоретически Iомадаьр балхаца дувз укхаза. Иштта практически занятеш чакхйоаххаме а цар кхашна дIадихьаз 4,7 эзар тонн кхо, цул соегIа тоа а еш кIенъю гидросистемаш, кхьделе балхаш ду.

Лоаццa аьлча, тха районе юрта бохама къахьегамхоша деш дола деррига балхаш ухх шера чуъхаргбола хьувкъам лакха хилийтара деш да.

Д. ПИЛИПЕНКО,
Наурски районе юртбоахама производственни урхалле керттера агроном.

МЕХАНИЗАТОРАШ ДЕШАШ БА

ХIара шера тоъаш хилацар механизатораш «Назрановский» совхоза. Миштта вIаштIехьдоаккхарга совхозе тракторашка шин сменагIа болх бергбола гIулакх? Совхозе хIанз вIашагIъехкий бIь бетта йола механизаторий курсаш. Курсашка дешаш бe юртбоахама техника Iомае безам бола кагий нах. Практикен теории вIаши юкъе а ювлаш чакхйоах курсашка деша вагIача 16 сага занятеш. Практически - занятеш ю мастерской заведующи волча А. Торшхоева. Теори хьех механика М. Евлоева. Цар кулгал а деш шоаш вIашагI а йоах, хIаьта юха вIашагI а ехк дешаш бараш Iомаеча машиний балха уллаш.

— Курсаш чакхъяьхараш боккха опыт йолча механизаторашна цхьана болх бе хьажабергба оаз — йоах А. Торшхоева.

Кхашкарча станашка электрически сердал чуйхала, мекгеш оттаде, приспособлени яла лерI совхоза кулгалхошта.

А. АРЦХАНОВ.

хьалхагIа

Цу заседание Генеральни штаба начальника эскара инарала К. А. Мерецкова хоам бир аьча сборески лоьзаресн. Белгалдоалаш хIама дар цу хана а, цо аьхачох, тIема керттерча ловзарех цхьанне чулоацам, нагахьа санна фашистски Германе тIом болабой аьнна, оперативно нийсдаь эскар дIа-хьа оттадара планаш хинна хилар. Яшха эшаш яц из факт.

Эскара моторизаци ира дьакъера Коммунистически парте Центральни Комитета никъ буцаш дар цу белгальыкккхача заседание И. В. Сталина дай къамал. Цу заседание хиннача эскара инарала М. И. Казакова яздечох, ше кхаьлча деш Сталина белгалдьыккхар бIу танкашта сингагIа кийчбиза барг ца хилар. ЧIогIагIа критика йир моторизаце бизза мах ца бена цхьаболча болхлой гIалатеча уйлашта.

Цу къамаьла юкъе белгалдоаккхаш хиннаа: «ХIайзара тIом моторий тIом хургба; латтан тIа моторашь, сигала моторашь, хи тIа а хи кIал а моторашь. Цу хьалашка котваргва мотораш дукхагIа долаш машинистий эшас йоккхагIа йолаш вар»[1].

Партеи правительствана цIенхаштта лоархIам бора Советски Гераманцарча Низешта механизаци ира Хилахете а, сов кIезига хургболча тIема массе оагIорахьара кийчс ира кIезига ха енивр вайна исторе. Цу лоацчача юкъагIа эскарни флотан мел эшачунга цу хана бизза «кхоачамбе могаргдолаш ицар вай экономически торонаш, промышленноста мошностан. Ха соцьяккха езаш, гитлеровски Германи латилга тIехайдаккха деваш дар гIульа. Мекка оборони низ чIоагIбора хиннаре гIулакхаш пакк а доахаш, оборона Нарьомата кулгалхошкара партеи правительствана дIадехар хьехьоаде тарлуш бола тIом юхатохара хилийза аргIоаца кийчо вIаштIехьйоаккхилга.

Еррига а хIана ца аьна Малхбузехьара Европе гитлеровцаша дIалаьнача вена фашистски Германе Советски Союзаца тIом хьоабара кхерам дуккха а боккхагIа хилар. ВКП(б) ЦК-ан СССР СНК-ан указанегIа обороны халкъа комиссара С. К. Тимошенкосн Генеральни штаба начальника К. А. Мерецкова 1940 шера 18 сентябре хьачуделар «1940-чей 1941-чей шерашка малхбузехьен малхбоалехьен Советски Союза Гераашцара Низаш стратегически доаржадаь дIанийсдара лардий хьакъехьа шоашта мотраш». Цу документа тIа белгалдьккар, эггара кхерамегIа хила тарлуш бола мостагIий Малхбузехьа гитлеровски Германи Малхбоалехьа — империалистически Японии хилар. Ах бутт баьнначул тIехьагIа партеи правительствана кулгалхоша дийцар из документ. Из цар указанегIа юха кийч а дир, цIаьхха хьажа а хьежа къоасть а дир цу шера 14 октябре.

Из мобилизационно доаржадаь герза низаш дIанийсдара план дIахо техкъяи нийсьених хилар хIана Генеральни штаба кердача начальника Г. К. Жукова кулгалца. Плана тIа нийса мах бора тIема политически хьола, ма йра белгалйора немецки бIун состави группировкаш, цар хила тарлуш боли союзникаш а — королевски Румыни, хортистски Венгри, маннергеймовски Финлянди, фашистски Итали, керттера тохаш йола хIама тIаерзае езаргйолаш доля лостамаш, вай низаши средстваши тIагулде дезаргдолаш дола оперативни лостамаш.

Тема кхерам тIабоссарна дуьзадена сихха дIа-юха нийсдеш дар СССР Гераашцара Низаш. 1939 шера 1 январе дена 1941 шера 1 юнага кхаччалца цар штатера бIу 2,8-зза хIана хилизар аьнна боккагIа хилар. 1939 шера сентябрера дена 1941 шера юнага кхаччалца дIайоаржайир 125 керда стрелкови дивизи. ВIашагIтоха йолайир 29 механизировании корпус, 27 артиллерийски полк, танкашта дукъала герза кхуйса 10 артиллерийски бригада РГК, 25 авиационни дивизи. Кхы тIа а хьеш яр фронтовой эскарашкарен управленеш, хьалйора коммандии пункташ аэродромаши. Доазошарча округий бIуна юкъе чакхйоккхар тIема кийчо чIоагIагIа ира тIаерзаь мероприятеш.

1941 шу долалешача юхье чаккдьхар чIоагIало оттарен бIу стратегически дIанийсбарен планаш кхоачашъяра тIадерзадаь гIулакхаш. Къаьстта округашкарча бIуна январе приказ делар хIа яьннача кийча хила аьнна. Сихьа хьатIаувзаш яр Забайкальера, Уралера, Малхбоален СибарегIара, Туркестанера резерваш. 1941 шера 13 маерча Генеральни штаба директиваш Малхбузехьарча Днинай — Днепра доазон тIа хьатIаззар: Уральски тIема округера 22-гIа арми, Приволжски округера 21-гIа арми, Къилбаседа-Кавкааски округера 19-гIа арми, Харьковски тIема округера 25-гIа стрелкови корпус, 22-ча мае Забайкальски тIема округера Правобережни Украине дIайига болабир 16-гIа арми. Ерригаш а мехка юкъера доазонгахьа озаш яр 28 дивизи. Корпусий 9 управлени, эскарий 4 управлени. Керда вIашагIъехкача механизировании корпусашта кIиръань телаш техника яр.

ТIабоагIа тIом юхатохара кийчо дуьнен хьалъашта юкъерча чолхаенча хьалашка еш яр. «Тамашийна» тIом латтар Малхбузехьа. Шоай керттера низаш юкъьадаха дага болаш бацар е немций а, с союзникаш а. Империалистически мехкаша бIарчча цхьа антисоветски фронт хьае тарлуш хилар теркалде дийзар Советски пачхьалкхен кулгалхой.

Иштта латтар нагахьа санна тIом хуле а аьнна Советски мехки Гераашцара Низаш кийчдара гIулакх.

Кинижки дешачун, хьоьнчун хIаьта а, бокъо я хатта: нагахьа санна тIема дукъалъотта иштта лаьрхIа кийчо яь киннаяле, тIом болабеннача юхье тIехьашка дуьла дезаш хIана хулар вай эскараш? Хулар цхьанна а тайпара вай аьттув бовшача хьалешка тIом болабенна хиннадаь. Хаина мара хиннаце а, тоьал йоккха сэале моастагIчунгахьа яр. Малхбузен империалисташа хьаллоацаш хинийча фашистски Германе агресси йолайе дукха хьалхагIа дена тIема гIулакхашка оттайир цийн экономика. Цул тIехьагIа цийн авиоце берригача боккхача низо хьаллоацаш хиннача немецки эскаро дохадир деррига а хIана дец аьнна доли Европера эскараш. Ла-Маншага, Атлантикага Адриатикага, Средиземни форда йистецка, юккера а вай малхбузехьарча довзонашка кхьачар из. Цар кара яьхкар хьалийнача мехкий производственни тIемен ресурсаш, мобилизационни запасаш.

Малхбузехьа яьхача котталонаша аьттув бола стратегически хьалаш Iалашдир гитлеровски Германиена, дукхха миллионни эскар СССР-а дукъалдаккха а керттерча лостамашкахьа низийн средствий дакъе дикка совле яккха а торо хилар цун. Советски Союза дукъала эггара хьалхара хIама тохача хана юкъалькхар Германе яр меттел, ма дарра аьлча, хьалаьецача бIарчча Европе а еррига тIема-экономически потенциал: 190-нега кхаччалца дивизи, 30 эзаркга кхаччалца йоккха топ миномети, 3400 соагIа танк, 5 эзар гаргга самолет[2].

1941 шерара гитлеровски эскар капиталистически дуьнен тIа эггара низ болашагIа дар. ТIом бара йоккха опыт а геттара дика кийчьаь инаралий эскарий корпус а яр. дика вIаштIехьъяьна штабаш яр. из бокъонца мобилизацн яь дар. Дикие йиш яц, фашистски Германе кхы махкаш хьалувцара, довхара тIом бак а «дорхалтем» къалзалгех дилача тIема исторе чухь довзи хиннача деррига [illegible] мел долча масален из тIехъяьнна а хилар.

Советски Союза, лакхе белгалдаккхара, тоьал ца яцар мохкий Гераашцара Низаш массе тоаIорахьара обороне кийчдара. Шийн лоархIеч болаш дар фашисташ латергйола шин сахьатш бокъонца малагIа да ца хар а.

КIайча фордагара Iаьржача фордага кхаччалца йолча йоккхача фронте дIаболабелар тIом. Цхьоь цхьан пачхьалкхенга лоалургбацар иштта боккха низ. Цхьабакъда, Советски пачхьалкхе дукъалъоттавелар. ТIом болабеннача хьалхарча юкъьга тIаьттача халонашка дохадаланзар вай тIемазой тIом бара деналл. советски халкъа къонахий, бIарь гIулакх котдаргйоларех болла тешаш боабуьллазар. Советски Эскаро юхасоцайир гитлеровцийн гIьра тохиг, кIалхаръьякхар Даьхен парагIатон лоIамаш, хIаьта гIьраьхой хIалак а бой, фашистски лоIамах мукъадаьхар Европерча дукхача мехкий халкъаш. Дерригдуьнен-исторически котало яьккхар Советски Союзо, цунна мара кхоачашдулургдолаш хиннадацар фашизм хIалакъяра декхар.

[1] Хьажа М. И. Казаков. Хинача тIемий карта тIа, М., 1965, оагI. 85, 86.

[2] «1941—1945 шерашкарча Советски Союза Сийлахь-боккхача Даймехка тIема истори», т. 1. М., 1961, оагI. 384.

(АПН).

Оперативно - тактически ракетий подразделени занятеш.
В. Созинова сурт. ТАСС фотохроника.

ГРЭС БОЛХ БЕ ЙОЛАЙОЛИЙТ МАШИНО

Донбасса хьалъоя латтача СССР-а йоккхагIчарех цхьан Славянски ГРЭС-ера еррига турбинаш электронни управлени йолча машиний Iилмантоххама институте (НИИЭМ) хьаьхча М7-800 яхача электронни машино йолайолийтарьа болх бе. Болх бе йолаялийтар — электростанце балха тIера лоархIаме гIулакх — цу машино кхоачашдереда лакха квалифицированни йолча массехк диспетчера меттел. Цу процессашца чакхйоалаш яц М7-800 яхача машина функцеш. Из электростанце берригача йоалхонеча бохамага хьежарьа, цо цунна эша гIулакх а дереда, управлени а ереьа.

(АПН).

Соцкх Крыме Ярылтачехь 'бухъ-тана гонахьа гӏолла болх беш хилар СССР Ӏилмай Академе Археологе институтан Ленинградски отделене экспедици. Вай эрал хьалхарӏа 4—3-ча бӏешерешка кхиначе греческий юртара усадьба охкаца хан чӏогӏа тамашийна хӏаманш корийна: кӏа чулатта толлара гибай склад, юрта боахаме кечйаш, тайп-тайпара пхьегӏеш.

Тхьовра цхьан хана хиина, хӏинз экспедице хьоахаш йола юрт шиь тайпора я. Юртара йоккхий усадьбаш шоеш хиппача тайпара йисай: Цу тайпара къаьнара нах баьха меттиг Советски Союзе дукхьашка хьагучаьмккхай, Ӏилмахошта боккхача лоархӏаме я.

СУРТА ТӀА: Ярылтачехь бухте охкамаш деча хана корайнь антични пхьегӏа бе йоаллар—йоккхагӏа йола реставратор Т. А. Владимирова.

П. Федотова сурт.
ТАСС фотохроника.

ТКЪАЬ КЪАМАН ИНСТИТУТ

Ткъа совеӏча къамах бола наьхдена бегӏа Адыгейски паччахьалкхен педагогически институте: адыгейцаш, эрсий, гуржий, украинцаш, белорусаш, черсий, эрмалой, дагестанцаш, тугатий, татараш...

Занятеех мукъа болча хана актови зале вӏашагӏа я кхийте, цига доттагӏала сайренаш ю студенташа. Цига дек хӏанзара къамий иллеш, халкъа халхараш довзараш хул, советски литературах лаьца беседаш ю, чтеций конкурсаш уттаю.

Ше болх беш йолча укх ткъаь атт шера Адыгее меттел, цуй доазонел ваьнна арахьа а дӏайэзай институт, ДӀадахача аьхка цхьан шера институт йистебьккхай 760 саго. Хӏаьта ткъаь атт шера цо кийча я ваь аравакккхае воркӏ эзари баркӏ бӏаьи совгӏа халкъа образоване специалист.

Адыгейски пединститута эрсий меттан литературан кафедра преподавателаш Венгре, Польше, Чехословаке, ГДР-а а бaха, цига лаккерча дешара заведенешкей къьеттача курсашкеи эрсий мотт хьехаш хиннаб.

Адыгея столицерча — город Майкоперча дикагӏа йолча здание а Институтa дешара корпуси общежитии. Хӏаьта цхьа ха йиначa гӏолла общежитие ахача дешо шиь моттие дӏалурьея кхьоа — студенчески городок хьачa. Чуӏа йоккха корпус хьалаьнй студенташтеи преподавателаштеи. Хӏана арвӏа институтa кхача кердана вӏирсашна я.

Кириннов ЖАНЭ.
(АПН).

КЕРТТЕРДАР—ПРОФИЛАКТИКА

Гриппаца лоттабу къовсам — боккхача лоархӏаче гӏулакх. Цулухьа предприятейн учрежденейн кулгалхой хлорин кӏир а етташ болх беча зданей чура чеваш тӏеьдача гермеща цӏенъелга Ӏалашде деккарийла беш йола къьестта решени тӏайнцай къахьегамхой депутатий городской Совета исполкоми. Цул совгӏа, батах марлеш доахкделга деккар а даь тӏадожадаьд бахача нaха гӏулакхаш деча моттигашка балха болча болхлошта.

Горисполкома решени дика кхочашъю «Чайка» гостиницо (директор Ф. Я. Хлудиев), «Кавказ» гостиница (директор М. П. Березутский), «Грознефть» гостинице (директор Л. М. Прокопенко). Цу учрежденей берригача болхлоша бналха биллача марлех яь батахйоахкорган лелаю, хлорин препаратеш а етташ тӏаьдача гермеща цӏенъю помещенеш, грипна профилактика ира хьакъехьа беррагача болхлошца беседаш яьй.

16 шу делаза дола бераш городан кинотеатращка, библиотекашка, дукха вах гуллуча кхыча предприятешка эхийташ. Кинотеатращка хӏара сеанс чаьх массаза йоел бокъонца фо чукхетийтен дезинфекци еш йола средствеш юкъе а ухийташ тӏаьдача гермеща цӏенъен езь. Марлех яь батахйоахкорган лелаелга тӏадожадаьд кинотеатрий болхлошта. Эпидемена духьалара мероприятеш кхоачашъяра гӏулакх цӏенхаштта лелад аьд цу предприятей култаллоша. Цхьабакъда, уж мероприятеш кхоачаш ца ярах паччахьалкхен санитарни надзора органаша гӏод техад Кирова цӏерагӏча культура Цӏен директора Н. М. Литовченкона. Цига хӏана а кхоачащдеш дац саьйсешта юкъерча юкъагӏа чакхдаха дезаш дола эпидемена духьалара белаш, марлех яь батахйоахкорган йоацаш болх бу болхлоша.

Эпидемена духьалара режим ца лелаю «Чечнягпромстрой» объединене ЖКК общежите (комендант О. И. Теркер). Марлех яь батахйоахкорган йоацаш болх беш хиннай гӏулакх деш йола персонал, цӏен чепаш во цӏенъяй. «Старогрознефта» НПУ общежите (комендант К. А. Акимова), гриппах цамогаш хиннараштa изоляторaш яц, общежитешка даим изоляторaш хулийтилга шоашта тӏадожадаь доллашехьа ц, «Кавэлектромонтаж» общежите (комендант Г. Н. Мазмутдинова) цамогаш хиннараштa лаьрхӏа хиннача изоляторех меттаж чудоаду склад яь.

Эпидемена духьалара мероприятеш чакхъяха дӏайолаяра кӏира совгӏа ха яйшар парикмахерски боахама конторе (директор М. Д. Домбаев). Цу тӏа а, шорттиген во вӏаштӏехьаьхан лелаяй, хӏаьта санитарни служба органаш тӏатеӏачул тӏехьагӏа мара дӏайола а ьинц уж. Цудула, техкачул тӏехьагӏа гучадаьнна, дукхача парикмахерскерча мастераша батахйоахкорган йоацаш болх беш, чура чекаш геттара во а хлорни препараташ ца тохаш а цӏенъеш хилар. Гриппах дорхьаларе правилаш нийса техкарах гӏодайдиттад №№ 4, 8, 23, 36, 45, 46 йолча а кхыча а парикмахерскешкахьа бехкалошта. Из ца хила йиш йолаш дар, нагахьа санна парикмахерски боахама контора кулгалхой оагӏонгахьара эпидемена духьалара мероприятеш чакхъяккхара тӏахьожам лоттийь хиннабаларе.

Эпидемена духьалара режим толлаяь моттигаш корааьй горпромторга (директор В. В. Лестяк) №№ 4, 20, 21, 24, йолча тикашка, Нохч—ГӀалгӀай книготорга (директор З. А. Муталибов) № 9, 15, 8 йолча тикашка.

Гриппаца къовсам лоттабар лоархӏаме деккар долга а городе баха вах хаддаза Ӏадашбари цӏерна гӏулакх дари, хӏаьта нигта шоай коллективашнарча цхьа уахкцӏено дикача хьал тӏа доттакар из нийса кхоачашдарах тийша долга а предприятей учрежденейн кулгалхоша кхетаде деза ха хьатӏахьачай.

В. ТРУБНИКОВ,
городской санитарно - эпидемиологически станце коммунальни гигиена отдела заведующий.

АРКТИКА МЕХКДАЬТТА

Специалисташта хетачох, кхоттабаро хургъе континентальни шельфе меттел, цул доазонел арахьа — форда чура е — «Іаьржа дошув» даха. Ӏалаьцате дукха мехкдаьтта доалла тӏойнаш доахк Къилбаседен Ӏаьн океана кӏоаргалешка гаргагӏа доахке а 85-ча параллелаь цхачналца. Тӏаьхха зиа бухера маьшта доахаргда мехкдаьтта, нагахьа санна океана тӏа сома ца уллаш хилча? Геолого-минералогически Ӏилмий доктора профессора Калинко Михаила хет, цу океана чура итт шу даьнначул тӏехьагӏа опыта мехкдаьттен газа даьа доладе йиш хургъя аьнна. Лоацача ноаьриш аьхан замалахь ша бела болча хана, буровой агрегат тӏалаттача кема тӏара буру теха скважина яккха йиш хургъя. Мехкдаьтта хьалдоахаргда ха йӏаь оттаьча установкай новкъостаьца, дӏоттадаь лоттадергда форда бух тӏа оттаьча йоккхийча резервуарашка е турбопроводашка гӏолла берда тӏа дӏоухийтаргда. Цу гӏулакха, гучох, йӏаьхача хана хи чу лоаттаьна станцеш найда еш безаргба.

(АПН).

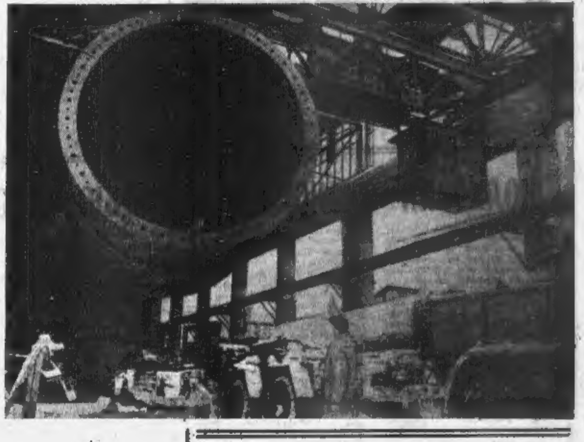

ГДР. 1970 ШЕРА ЭГГАРА ХЬАЛХА ЭКСПОРТЕ ЙОХЬИЙТА ГОРОДЕРЧА ДЕССАУРЧА «ЦЕМЕНТАН ЛАГЕНБАУ» ЯХАЧА ХАЛКЪА ПРЕДПРИЯТЕРА ПРОДУКЦИ Я ВИЛЬГЕЛЬМ ПИКА ЦЕРАГӀЧА ВОЛГАРСКИ ЦЕМЕНТНИ ЗАВОДА КИПЧЪЯЬ ОБОРУДОВАНИ (СУРТА ТӀА).

АДН — ТАСС сурт.

КЕРДА ТУРГЕНЕВСКИ ДОКУМЕНТАШ

Академика Алексеев Михаила дувц Францера кораьнча тамашийнача хӏамех

Ховш ма дарра, сийлахь-воккха эрсий писатель Иван Сергеевич Тургенев дукхача шерашка Францие ваьхав. Шиь вахарах юкъедисача тӏехьорча ткъаь шера из айкха нувзавенна яйнна литературан искусствай дукхача цӏи хезача деятелашца доттагӏал долаш хиннав Флоберца, Эдмонт Гонкурца, Додепа, хьоашал лелаш хиннав цу хана кагий нах хиннача Золяцеи Мопассанацеи, боккхийча музыканташца, композиторашца, художникашца... Белггала тамашийна хӏама дала а даьнна дукха ха йоалаш Францера гуча: хьалхагӏа довзаши хиина Тургенева дӏакхахьийта а Тургенега хьакхахьийта а массехк бӏаь письмо.

Цуи берий къонгаша Францерча Къаман библиотеке дӏаяйдена уж.

Шийх шоай сийлахь доктор ваьча Сорбоннан Бордорча Университетон вийха ваха дукха ха йоацаш Франце хинача цӏи хезача советски Ӏилмахочо академика Алексеев Михаила укх тайпара йоаш из событи:

— Тургенева дукха кулгайоаш чудадача Парижски Къаман библиотеко атт шу хьалхагӏа со хьийжав цу хана довзаш хиннача сийлахь-воккхача эрсий писатела письмошка. Тӏехьагӏа советски Ӏилмахоша цу письмойи култайоазонехи пайда ийцаб Тургенева сочиненей ткъаь итт томах латта бизза академически гуллам кийчбара. Цхьабакъда, хӏанз сона бӏаргадайнараш Советски Союза цхьанна а литературоведа хӏанзалца хьа довзаза да. Французски славистешта керда корадьрашта юкъе да, цкъа-хьле, ши бӏаь гаргга Тургенева ше Виардо Полинага, цуи берашка Клаидега, Клодига, Марианнига, Полига яздаь письмош а, хӏаьта, шоалгӏа-дале, шовшка даькийтача цу письмошта духьала цар юкъ кхахьийта жопаш а. Белгалдоаккхаргда аз, книжкаш дешарашта хӏанзалца хьа дайзар Виардо Полинас эрсий писателага дайта цхьа письмо мара ца хилар: хӏанз вайга бӏаь гаргга да уж.

Керда корадьрех керда документаш хӏанз кепатеха арадаха кийчдеш ба французски тургеневедаш. 1970 шу чакхдоаллаш арадала дезаш да книжка. Цул тӏехьагӏа СССР Ӏилмай Академе эрсий литература Институтага (Пушкински цӏенга), торо хургъя йиззагӏа йола советски издани праяккха. Парижски коллегаша нaха довзийтаргдар, шоашта хетачох, эггара хьаьнт доллашагӏа дола цу письмой цхьа дакъа мара дац. Хӏаьта вай кепатеха арайоаккхаргья Тургенева дӏа-юха кхахьийтача письмой хьалагӏа воай хиина академически издании дӏакхоачашъергйол а ю йола шиъ е кхоъ гаргга том. Советски тургеневедана боккха лоархӏам болаш да корадаь култайоазош. Цар хьагучайоах сийлахь-воккхача эрсий писатела вахарех творчествах дукха эпизодаш, кьаьнц хьалхагӏа йоваза хиина Ӏалаьмата дукха, цул вовзханача кхела дукха хьалаш хӏоаргагӏа кхетадара новкъостал дергдолаш йола факташ. Цул совгӏа, корадаьча письмоша, хьалхагӏа кӏал хиначa документашка из дулургдолчул дуккагӏа довзийтаргда валла Тургенева цу хана Европа литератораштa, артисташта, музыкантаца, художникашца лоаттабаьча бувзама боккъонца дола меӏан. Ловцца аьлча, вай французски коллегашта керда йоазош корадар тургеневски тӏехьале тоххаш мел барашта, Тургенев Ивана сийлахь-воккхача таланта сий деш бараштa бокъонца дола цӏей да.

Симон КОТОН.
(АПН).

«ЭКСПО-70» йохьийта белорусски сувенираш

Белорусски къаман Ӏаьдалагӏа хьаль тайп-тайпара йиъ эзар керамически статуэтка Белорусски художественни фонда мастерскешка кийча а яь, японски городе Осаке дӏалахьийтад.

«ЭКСПО-70» яхача Дерригдунен Выставкерча Советски Союза павильоне, Советски дехка халкъий къаман колорит хьахьоккхаш йолча кхыча сувенирашта юйсса, йоккхаш хургья Белоруссе халкъа говзанчий произведенеш а.

Японерча выставке йода хьуэаш гобоалаш халкъа дукхадерзаш дола халхар деш йола тӏах юнеш: «Ӏоотьянниш дола «Лявониха», «Воккха сав — фаьлгаш дувцар», «Мозырски рыбак», «Пхьегал-кевдофонист», «Воабашка дезад», «Мир» яхача Белорусски техникий производственни объедине ооташий кхийола произведенеш.

Александр СУСЛОВ.
(АПН).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӏоллей Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йовчаш а йоацаш, мелхбуалехьара гӏаьххьача боараме мух а хьехаш хи хила, а фегаре температура республике гӏолла 7—12, Грозне 9—11 градус йовхал йолаш хила а тарлу. Дӏахорча ши дени шин буси кхаьна, юкъ-юкъе ехка а екхаш, цхьацайолча хана йовчаш а йолаш, дийхача хана дохк а доаллаш, лостамаш хувцаш, гӏийло, гӏаьххьача боаранга кхочаш мух а дӏьехкаш ха хила а фегара температура дийнахьа 3 градус шелалгара 2 градусе йовхалла кхочаш, буйсанна 1 градус шелалгара 4 градус йовхалга кхочаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

БОЛХ ЧАКХБАЬККХАБ ФКП XIX-ча СЪЕЗДО

Нантер, 9 февраль. ТАСС корреспондентана А. КРАСИКОВЕИ Р. СЕРЕБРЕННИКОВЕИ хоам бу: Шиь болх чакхбаьккхаб Французски коммунистически парте XIX-ча съездо.

Съездо къоабаллаьд монополешта духьала къовсам лоаттабарак а боллашин демократически низацхьа латта демократии, социализми бахьан доладш цхьана выступленеш ярах а дола доа, чӏоагӏъяьй ФКП тезисаш — программни политически документ, парте кулгалду органаш хержай.

Съездо тӏаийцай В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хьакъехьара резолюции, французски халкъага даь кхайкарали, «Юманите» газетах йола резолюции.

Теркам тӏаоаш йола пролетарски интернационализма демонстраци хилар ФКП съездах. Цун балха юкъе дакъа лаьцар вежарашка йоача коммунистически болхлойн партей а дерригача дунен къамий - кортамукъалени демократически болхлой викалий а 60 совгӏа делегаца.

ФКП XIX-ча съездо хержача Французски коммунистически парте Центральни Комитета эггара хьалхара пленум хилар. Пленумо юха а парте Генеральни секретарлад хержар Вальдек Роше.

Генеральни секретара заместителлад хержар Жорж Марше. ФКП ЦК секретариата состава юкъабахаб ваттег Этьен Фажон, Ролан Леруа, Рене Пике, Андре Вюрмсер, Гастон Плиссонье.

Пленумо ФКП Политбюро хержай Политбюро 17 членг членалла ши кандидат юкъе а воалаш.

Социализма мехкашка

ЮБИЛЕЯ СИНА

УЛАН-БАТОР. (АПН соб. корр.). Д. Сухэ-Батора цӏерагӏча паччахьалкхен полиграфически комбинато советски паччахьалкхе хьакхеллачун бӏаь шу дизара хетадаь 20-нел совгӏа книжка аракийцад. Царна юкъе я Б. Сумьяс язъяь «В. И. Ленин — сийлахь - воккха хьехархон монгольски халкъа доттагӏ» яха монографи. Ленинца бӏох баьча а из бӏаргавайнача а дунен коммунистически болама цӏи хезача деятелема яздаь дагадоагӏараш, «Ленин партийни организацех», «Ленин идеологически балхах» — кштта цӏераш йолаш да кастта кепатеха аракецаргдола сборникаш.

Г. ХАРЧЕНКО.

ДОТТАГӀИЙ АДРЕСАХ

ПРАГА. (АПН - Прагопресс). Острава - Кунчицарча (Острава пригород) Клемента Готвальда цӏерагӏча кердача металлургически комбинато укх шера социалистически мехкашка дӏайохьийтаргья 235 эзар тоннал совгӏа продукци. Из планаь лаьрхӏачул 50 эзар тонн дуккагӏа хул. Нефтепроводаш йоккача эша турбаш хийтаргья комбинате Советски Союза. Болгаеи Румынеи — доменни кокс. Американски ваналеш йохаь Ханой электростанцеш тоахра эша, массехк эзар тонн бийнта турбаш кьае а кийчлуш я хӏанз предприяте коллектив.

ӀИЛМАНГА ЙОДА НИКЪ

БУХАРЕСТ. (АПН соб. корр.). Укхаза чакхъяьнней хӏара шера хулаш йола студенчески Ӏилман кружокий аннжий итталгӏа конференци. Хьалхагӏа а хержа хиннача 510 балгаа жежар республика 49 вузера баьхкараш. Царех дукхагӏа дола балхаш лаьрхӏа долча, периодически литература тӏа кепатеха арадаьха да, хӏаьта кхьадолчарех халкъа боахаме пайда нйбу. Укх тӏехьарча шерашка вӏашагӏъехкай лаьрхӏа йола методологически кружокаш, лабораториш, конструкторски бюрош. Вузашка Ӏилман болх бу эзараш студенташа.

Ф. АНГЕЛИ.

ЛОА ДӀАДОАХА ЗӀАМИГА МАШИНА

БЕЛГРАД. (АПН корр.). Бечей яхача городерча заводе болх беш ва хьалха летчик а авиамеханик а хиина Александр Живкович. Говза рационализатор хилларах Ӏаьрри йоазаш ва из СФРЮ патентни бюрос ткъаь шера дукхаза регистраци яьй цо ьинча изобретений. Царна юкъе я лоаза ца беш маьхий детта шприц, патронокрышкаш чьайёкха прибор, догӏан хьисапе хий детта установка, кхирар а. Живковича хьаяь прибораши механизмаши мехка а доазол дехьарча а заводашка, ремонтни мастерскешка, гаражашка бӏаргаго йиш я.

Дукха ха йоацаш газеташа хоам бир: бечейски механика лоа дӏадоаккха зӏамига машина хьаьяй, къина. Ӏан замалахьа ковнашк тротуараши цӏенъеча наха дика новкъостал дергда цо. 3,5 товра низ бола бензинови мотор оттабаь цу тӏа. Цкъа чакхъяьлча метра шорала лоаи шоа дӏабоакха цо. Сахьата болх беча 0,6 литр мара бензин доадац.

ГАВАНЕРЧА ПОРТОВИКАШТА

ГАВАНА. (АПН соб. корр.). Пхи шу даьннад СССР-е хьалхьачa хи тӏа гӏолла лелача дока столичный порте болх бу. Цу юкъагӏа гавански портовикаша 218 чкъаьряй лувцача кемана ремонт яьй. Цхьабакъда дегӏадоагӏаш латтача чкъаьрий лувцача кубински флота дерригa закзаш кхоачашъ дӏаштӏехьадала дезе. Цудухьа Советски Союзатара цхьаькха кемашта ремонт ю хи тӏа гӏолла лела мастерски эца лаьрхӏад Кубас.

С. СБОЙЧАКОВ.

АЛЖИРА ЮХАДЕННАД

«Лоралушӏ» куле тоха «Лоархӏама мухь» тӏаладаь йола, изящни искусствай алжирски Къаман музея адресах ниьхна ньинкащ хьаькттa чӏоагӏа йораеш хьенйцар цу музея гӏулакх деча наха. Дӏадихьа воркӏ шун их шун ха ьына хиина цун коллекце цхьадола дакъа юхадендар.

Алжир шиъ лоӏамо хилар дӏакхайкадеча хьалхе, 1962 шу доладуш музеи дукха йола экспонаташ Франце дӏайихьяр. Цул тӏехьагӏа уж дӏаоттаьяр Лувра валашка. Хӏана, АНДР-ен Францей правительствашта юкъе переговораш хиначул тӏехьагӏа Алжире юхайенаб боазаш болча художникий кхо бӏаь совгӏа болх. Царна юкъе да XV—XVI бӏешерий немецки, французски итальянски школай мастерий картинаш. Эггара дуккагӏа да французски художникий Делакруа, Коро, Домье, Писсаро, Фромантена, Дега, Ренуара, Моне, Сислея балхаш. Живописи хӏанзара теченеш хьахьекхай Боннара, Утрилло, Марке балхашца. Царех цхьадола дакъа Алжире яздаь да.

Дӏадахача шерахи культура хьалхара Панафрикански фестиваль йолча хана «Африка искусство» яха йоккха выставка хьахьекха хиина Къаман музей хӏанз шиъ экспозици ъха шерье кийчлуш я. «Хронологически порядках дӏаоттаде воркӏ ваха уж картинаш, — яхаш дувц музея болхлочо Ахмед Бенседдуша, — XV бӏешере чакхйоалача хана деха хӏанзарча алжирски художникий произведенешка кхаччалца. Даьрххӏа эал къоастаергья Алжира шира эстамп дӏахьахкара».

Ю. ЗИНИН,
АПН соб. корр.

Алжир.

Укх шера доакхен сийлахьен деккар тӏаийцад шийна Куба халкъо 10 миллион тонн шекара арахеца. Иззал дукха шекар цхьан сезонагӏа хӏанзалца цӏаккха а хьадаьдац. Тӏа-тӏо дукхагӏа чудош латт шекара эра. Хӏанзале а шоллагӏа миллион тонн шекара яьккхай 1970 шера чотах.

Сурта тӏа: шекара эра хьоккаш воалл Мачетеро.

Н. Чигира сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛадувгӀа, хьажа

РАДИО
12 февраль

6.30 — «Юрта Ӏуйре» (гӏалгӏай меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачай программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Иллн ова Пашал Мамедов. 8.45 — «КПСС Центральни Комитето Тезисаш — наха юкъе» яха беседа (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.03 — «Къона тӏехьо» (нохчий меттала). 16.20 — Юрта боахама къахьегамхошта дола концерт. 16.45 — Керда хоамаш (гӏалгӏай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
12 февраль

18.00 — Передачай программа. 18.05 — Телевизионни кердадараш (гӏалгӏай, эрсий меттала). 18.30 — Миллионий ленински университет социализма политэкономи «КПСС Центральни Комитета декабрьски пленума соцамаш кхоачашдар общественни производствах луш бола пайда лаккхбара детташ да». 19.00 — Юртбоахама эзний школа. Гуранга дӏаайийнача ялташта бӏаьсти минеральни удобренеш яккар. 19.35 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.50 — Шоана, бераш. 20.10 — Ахбӏаьшера летопись «1920-гӏа шу». 21.05 — Передачай программа. 21.10 — «Доттагӏ дуц» яха художественни фильм.

РАДИО
13 февраль

6.30 — «Юрта Ӏуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 — Передачай программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Ленинан путь» газета обзор. 8.25 — Штрауса оперетташера ашараш. 8.45 — «Къона тӏехьо» (гӏалгӏай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Музыка Ленина лахаре» яха передача (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гӏалгӏай меттала). 17.00 — Концерт. 17.30 — «Вай индустриальни кечо» (эрсий меттала). 17.45 — «Эзарӏала дола социалистически паччахьалкхаш дунен социальни кхе прогрессах бола революционни дакъа» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва. 19.30 — «Общественни порядкана ха тӏа» яха радиожурнал (эрсий меттала). 20.00 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гӏалгӏай меттала). 20.30 — Фашистски Германи йохаь 25 шу дизарга. «Цхьаьне къахьега йоача уллаш» (эрсий меттала). 20.45 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
13 февраль

17.55 — Передачай программа. 18.00 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.30 — Хоамаш. 18.35 — Дийнарей кинозапарей гӏулакхий Ленински принципаш. 18.50 — Дешархошта. «Зондски тӏайренаш» яха фильм (нохчий меттала доккха). 19.00 — Нохч-ГӀалгӀай радион телевидене инструментальни ансамбля концерт. 19.25 — Киножурнал. 19.35 — Ленински юбилейга чакхъдохаш «Грозэнерго» центральни ремонтно - механически заводе. 19.55 — Шоана, бераш. 20.15 — «Интервьюерца хаьна къамаьл» яха телевизионни фильм. 20.35 — «Цхьаи йоцаргья кхалнах» яха художественни фильм. 22.00 — Передачай программа. 22.05 — Документальни фильма кинозал.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гӏа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта боахамий письмойн отделий—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательствон типографи. Революце проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02027. Заказ № 915.